

Economisch-Statistische Berichten

Economische modellen
Liberaal kapitalisme

★

H. H. Wemmers

De Gemeenschappelijke Markt voor kolen

★

Prof. Dr L. J. Zimmerman

De kondratieff

★

Prof. Dr W. G. Hoffmann

Die Sicherung der wirtschaftlichen
Expansion in Deutschland
(II)

★

G. C. A. Mulder, B. Sc., Ps. D.

Suriname sedert de tweede wereldoorlog

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1893

WOENSDAG 9 SEPTEMBER 1953

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPIJSTRAAT 172

AMSTERDAM

Bewindvoering
en Executele

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LIJNEN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32.

127 kantoren in binnen- en buitenland

Uw bank

voor voorlichting en bemiddeling bij
IMPORT, EXPORT EN TRANSITO

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040: Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1. of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Economische modellen

IV

Liberaal kapitalisme

Het liberaal kapitalisme (neo-liberalisme) is een midden-weg tussen het laissez faire kapitalisme en de autoritaire maatschappijvormen. Het wenst niet alle gevolgen te aanvaarden die veroorzaakt worden door de vrije werking van de economische krachten. Het is nl. gekant tegen grote inkomensverschillen, particuliere monopolievorming en het dulden van langdurige werkloosheid. Het bezwaar dat het liberaal kapitalisme tegen de autoritaire maatschappijvormen heeft, is dat er in deze stelsels geen consumptievrijheid bestaat en de beroepskeuze wordt beperkt; dat in het autoritair socialisme geen vrijheid van investeren en geen particulier eigendom van productiemiddelen wordt toegestaan; dat in het autoritair kapitalisme de vrijheid van investeren aan beperkingen onderhevig is.

Het liberaal kapitalisme eerbiedigt de vrije consumptie- en beroepskeuze, de vrijheid van sparen en investeren en wil dat het grootste en belangrijkste deel van de productiemiddelen particulier eigendom is. Bovendien wil het het particulier initiatief hoog houden. Hoe zijn deze karaktertrekken van deze economische orde te combineren met de strijd tegen de grote inkomensverschillen, de particuliere monopolievorming en de massale werkloosheid?

De grote inkomensverschillen kunnen bestreden worden door progressieve belastingen en successierechten en door te streven naar „equal opportunity”. Een gelijke inkomensverdeling wordt echter niet beoogd, daar dit de combinatie van vrije consumptie- en beroepskeuze teniet zou doen. Vrije consumptiekeuze houdt immers in dat de consument de richting van de productie bepaalt. Bij vrije beroepskeuze en gelijke inkomensverdeling zullen de productiefactoren niet meer daar terecht komen waar de consument hen wenst, want de aanleiding daartoe ontbreekt. Een gelijke inkomensverdeling zou ook het particulier initiatief ontmoedigen.

Het liberaal kapitalisme kan de particuliere monopolievorming tegengaan, o.a. door direct optreden van over-

heidswege tegen machtsconcentraties, door de grenzen open te stellen voor de buitenlandse producten die concurreren met de binnenlandse, door een zodanige patentwetgeving dat deze geen grond geeft aan monopolievorming, door het oprichten van concurrerende publieke ondernemingen, door nationalisatie van monopolistische bedrijven, door prijsvaststelling. De drie laatstgenoemde maatregelen moeten met de grootste omzichtigheid worden gehanteerd daar het particulier initiatief niet ontmoedigd mag worden en de Overheid slechts een gering deel van de productiemiddelen mag bezitten.

Massale werkloosheid zal in het liberaal kapitalisme bestreden worden door overheidsmaatregelen. Hiertoe heeft de Overheid een uitgebreid arsenaal inzonderheid gebaseerd op de monetaire politiek. Op verschillende gebieden kan zij maatregelen nemen zonder de karaktertrekken van deze economische orde geweld aan te doen. De Overheid kan invloed uitoefenen door haar openbare werken-, budget-, belasting-, rente- en handelspolitiek. De betreffende maatregelen moeten voorzichtig worden gehanteerd, bijv.: de openbare werken mogen niet worden verplaatst naar het gebied dat de particuliere ondernemingen bestrijken, daar het particulier initiatief geen belemmering mag ondervinden; de handelspolitiek moet zodanig zijn, dat er zo weinig mogelijk monopolievorming op de binnenlandse markt plaatsvindt.

De liberaal kapitalistische maatschappij stelt aan het overheidsingrijpen grenzen, nl. de eerbiediging van de genoemde vrijheden en van het particulier initiatief. In deze economische orde worden de economische handelingen van de individuen gecoördineerd door het onpersoonlijke prijsmechanisme. Iedere huishouding stelt haar eigen deelplan op.

De voorspelbaarheid van de economische ontwikkeling in het liberaal kapitalisme is groter dan in het laissez faire kapitalisme, doordat in het eerstgenoemde stelsel aan de vrije werking van de economische krachten een grens wordt gesteld door de Overheid.

Alphen a/d Rijn.

H. BOOIJ.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Economische modellen (IV). Liberaal kapitalisme, door Drs H. Booyj	699	Boekbesprekingen:	
Enige beschouwingen over de Gemeenschappelijke Markt voor kolen, door H. H. Wemmers	701	Dr J. W. G. Offergeld: De ontwikkeling van het pond sterling als internationale valuta, bespr. door Dr J. Kymmell	713
Enige beschouwingen over de kondratieff, door Prof. Dr L. J. Zimmerman	703	The Economic Development of Nicaragua, bespr. door H. Linnemann	714
Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland (II), door Prof. Dr W. G. Hoffmann	706	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	715
Suriname sedert de tweede wereldoorlog, door G. C. A. Mulder, B. Sc., Ps. D.	709	Statistieken:	
London Letter, door Henry Hake	711	Wisselkoersen	716
Ingezonden stuk:		Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	716
De uitbreiding van de wereldtankvloot, door C. Vermey	712	Bankstaten	716

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

H. H. WEMMERS, Enige beschouwingen over de Gemeenschappelijke Markt voor kolen.

Bij het ingaan der Gemeenschappelijke Markt werden de volgende maatregelen van kracht t.a.v. het onderlinge verkeer in kolen en staal: opheffing van de douanerechten, van de in- en uitvoerrechten en van de beperkingen bij de toewijzing van deviezen voor de aankoop van vaste brandstoffen. Voorts werd een compensatiesysteem ingesteld teneinde de geleidelijke aanpassing van de Belgische en Italiaanse kolenprijzen aan de voorwaarden van de Gemeenschappelijke Markt mogelijk te maken. De Hoge Autoriteit ging tevens over tot het afkondigen van maximumprijzen „af mijn” voor alle kolenbakkens. De Nederlandse Regering verkreeg toestemming van de Hoge Autoriteit onder haar toezicht voorlopig een compensatiekas te handhaven teneinde plotselinge en door hun omvang schadelijke prijsstijgingen te voorkomen. De Regering verwacht dat in het lopende kolenjaar ca 5 mln ton kolen zullen moeten worden ingevoerd om de Nederlandse behoefte veilig te stellen. In tegenstelling met voorafgaande jaren valt te verwachten, dat deze invoeren zullen kunnen plaatshebben tegen lagere prijzen dan vóór 10 Februari 1953. Het Verdrag voorziet in een vereveningsheffing ten gunste van de Belgische mijnen, welke door de Westduitse en de Nederlandse mijnen moeten worden opgebracht.

Prof. Dr L. J. ZIMMERMAN, Enige beschouwingen over de kondratieff.

De lange golfbeweging, ook wel kondratieff genaamd, wordt voornamelijk gevonden bij de groothandelsprijzen in de Verenigde Staten, Engeland, Frankrijk en Duitsland. Schrijver wijst er op dat tot dusverre nog geen bevredigende algemeen geldende theorie van de kondratieff is opgesteld. De lange golf is, o.a. door Ciriacy-Wantrup, Wagemann en Frisch, wel verklaard uit een combinatie van biologische en economische factoren, die ten nauwste met oorlogen samenhangen. Wicksell en Schumpeter hebben gepoogd de kondratieff te verklaren als een golfbeweging van technische vernieuwingen. Ten slotte wijst schrijver op de opvatting van Cassel, Kitchin en Warren en Pearson die de kondratieff in verband brengen met de gemiddelde jaarlijkse toeneming van de monetaire wereldgoudvoorraad. Schrijver noemt het voorbarig om uit de historische periodiciteit der prijsbeweging te concluderen dat men aan het begin van de neerwaartse fase der kondratieff staat, daar middelen aanwezig zijn om het economisch leven te beheersen.

Prof. Dr W. G. HOFFMANN, Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland (II).

Een belangrijke voorwaarde voor een bestendige economische groei is het zeker stellen van de toekomstige investeringsactiviteit, waarvan de publieke investeringen een bijzondere betekenis hebben. Wat de particuliere investeringen betreft, merkt schrijver op dat de Duitse wederopbouw voor een groot deel door zelffinanciering is mogelijk gemaakt. Nu de winstmarges kleiner worden, zal de particuliere kapitaalmarkt in betekenis toenemen, omdat grote kapitaalinvloer niet te verwachten is en ook twijfelachtig zou zijn in verband met de tegenwoordige stand van de Duitse betalingsbalans. Volgens schrijver moet Duitsland meer gaan invoeren teneinde het over-

schot op zijn betalingsbalans weg te werken. Grotere liberalisatie is volgens schrijver geen betrouwbaar middel, daar de liberalisatie al voor een groot deel bewerkstelligd is. Schrijver beveelt aan de binnenlandse vraag te vergroten door beperkte creditexpansie. Om te voorkomen dat daardoor prijsstijgingen ontstaan, en de export zal worden belemmerd, zal bij de creditexpansie vooral de nadruk op rationalisatie-investeringen moeten worden gelegd.

G. C. A. MULDER, B. Sc., Ps. D., Suriname sedert de tweede wereldoorlog.

De Surinaamse bauxietindustrie breidde zich verder uit na de tweede wereldoorlog. Zij is nog steeds de, weinig stabiele, basis voor de welvaart van Suriname. Naast de bauxiet heeft Suriname twee secundaire bestaansbronnen nl. hout en rijst. De plantagelandbouw wist zich na de tweede wereldoorlog niet te herstellen. Daar de hoofdbestaansbronnen geheel uit marktproducten bestaan en grotendeels in overzeese handen zijn, blijft de welvaartsbasis smal en onzeker. Schrijver acht verdere uitbreiding van de bestaansmogelijkheden geboden. Hiertoe is een aanmerkelijk versterkte immigratie onontbeerlijk. Voor de uitvoering van de thans geprojecteerde plannen zullen grote bedragen nodig zijn. Deze zullen uit overzeese landen moeten komen en indien Suriname daar niet de beschikking over krijgt, zal de welvaart van Suriname volledig afhankelijk blijven van de vraag naar aluminium.

SOMMAIRE

H. H. WEMMERS, Quelques considérations sur le marché commun du charbon.

L'auteur commente les réglementations prises par la Haute Autorité pour la mise en oeuvre du marché commun du charbon et de l'acier. L'écrivain étudie, en outre, la position adoptée par la Hollande dans la communauté Schuman.

Prof. Dr L. J. ZIMMERMAN, Quelques considérations concernant le „kondratieff”.

L'auteur détaille les explications qui ont été données concernant le long mouvement cyclique, aussi nommé „kondratieff”. L'écrivain estime ces éclaircissements insatisfaisants. Il étudie en outre les moyens existants pour désarticuler le „kondratieff”.

Prof. Dr W. G. HOFFMANN, La sécurité dans l'expansion économique en Allemagne (II).

L'auteur en vient à conclure que le marché du capital prendra une signification plus importante pour le financement des investissements. L'écrivain recommande ensuite une plus grande importation afin de résoudre le surplus de la balance de paiement.

G. C. A. MULDER, B. Sc., Ps. D., Le Suriname depuis la seconde guerre mondiale.

L'auteur donne un aperçu du développement des principaux moyens d'existence du Suriname, notamment le bauxite, le bois et le riz. Il estime que l'augmentation du bien-être du Suriname, requiert de façon importante, de l'immigration.

Enige beschouwingen over de Gemeenschappelijke Markt voor kolen

Inleiding.

Op 10 Februari 1953 werd door de Hoge Autoriteit de Gemeenschappelijke Markt voor kolen, ijzererts en schroot ingesteld. Hiermede nam de voorbereidingsperiode, aangevangen op 10 Augustus 1952, een einde. De stationschef in West-Duitsland die het vertreksein gaf aan de eerste trein met „Europese” cokes, welke in het kader van de Gemeenschappelijke Markt naar Frankrijk werd verzonden, verrichtte in waarheid een symbolische geste. Hij gaf immers het startsein voor een ontwikkeling die de zes landen van de Gemeenschap een regelmatige kolenvoorziening belooft te brengen, waarbij alle verbruikers binnen de Gemeenschap op voet van gelijkheid toegang zullen hebben tot de productiebronnen van West-Europa. Na een periode van zes maanden werd aldus een markt geopend omvattend 159 miljoen verbruikers. Tevens kwam er een einde aan een ontwikkeling, die in een lange reeks van jaren de Europese landen in een keurslijf had geperst van talloze beperkende en beschermende maatregelen op dit gebied.

Wat zullen de kenmerken zijn van de Gemeenschappelijke Markt? Prof. Coppé, Vice-Voorzitter van de Hoge Autoriteit, heeft dit tijdens een rede, uitgesproken op 30 April jl. aan de vooravond van de instelling van de Gemeenschappelijke Markt voor staal, als volgt geformuleerd:

afschaffing van de invoerrechten;

- „ „ „ deviezenbeperkingen;
- „ „ „ discriminaties op het gebied van het vervoer;
- „ „ „ kwantitatieve beperkingen op het goederenverkeer binnen de Gemeenschap;
- „ „ „ dubbele prijzen (hogere prijzen op de uitvoermarkt dan op de binnenlandse markt);
- „ „ „ hulp en subsidies welke aan de kolen- en staalindustrie waren toegekend; en ten slotte
- „ „ „ bijzondere lasten van deze bedrijfstakken.

Het opstellen van een dergelijk programma is gemakkelijker dan de verwerkelijking er van en het valt dan ook niet te verwonderen, dat in het Verdrag een overgangperiode van vijf jaren werd voorzien om de vereiste maatregelen zodanig te doen verlopen dat ernstige verstoringen in de nationale economieën worden voorkomen. Aan de Hoge Autoriteit werd dus hiervoor heel wat meer tijd gelaten dan waarover zij beschikte gedurende de voorbereidingsperiode van zes maanden. Op grond van haar activiteit echter mag men verwachten, dat de eenwording van de Europese markt voor kolen en staal zich sneller zal voltrekken dan de termijn die in het Verdrag is voorzien.

Het algemeen marktbeeld.

Ten aanzien van het onderlinge verkeer in kolen en staal tussen de zes landen, werden bij het ingaan der Gemeenschappelijke Markt de volgende maatregelen van kracht: opheffing van de douanerechten, van de in-

en uitvoerrechten en van de beperkingen bij de toewijzing van deviezen voor de aankoop van vaste brandstoffen.

Reeds in de voorbereidingsperiode hadden de regeringen de meest flagrante discriminaties op het gebied van het vervoer opgeheven en over het geheel genomen aan de toepassing van dubbele prijzen een einde gemaakt. Voorts werd een compensatiesysteem ingesteld teneinde de geleidelijke aanpassing van de Belgische en Italiaanse kolen aan de voorwaarden van de Gemeenschappelijke Markt mogelijk te maken.

De Hoge Autoriteit ging tevens over tot het afkondigen van maximumprijzen voor alle kolenbakkens. Daaruit blijkt wel, dat zij niet alleen de bij Verdrag opgelegde verplichtingen prompt uitvoerde, doch tevens een dergelijke kracht ontplooidde dat sommige belanghebbenden moeite hadden het tempo te volgen.

De prijsstelling binnen de Gemeenschap.

Dit vaststellen van maximumprijzen voor de kolenproducten uit de onderscheidene kolenbakkens geschiedde „af mijn”. De Hoge Autoriteit ging daarbij uit van de overweging dat er op het gebied van de voorziening nog bepaalde moeilijkheden waren, zodat de kans bestond dat de prijzen op de Gemeenschappelijke Markt zouden worden opgetrokken tot het niveau van de hoogste prijs.

De Hoge Autoriteit kon niet verhinderen dat sommige regelingen, zoals prijsreducties voor huisbrandverbruikers, zoneprijzen en compensatiekassen voorlopig gehandhaafd bleven. Een te snelle wijziging van de prijzen zou niet alleen storend op de regelmatige afzet hebben gewerkt, doch ook in sociaal opzicht gevolgen hebben gehad. In ruwe trekken kan worden gezegd dat de Hoge Autoriteit bij de vaststelling der prijsmaatregelen zoveel mogelijk rekening heeft gehouden met het bestaande prijsniveau, terwijl anderzijds aan de ondernemingen een zekere vrijheid werd gelaten. Deze werd echter gelimiteerd door het vaststellen van een gemiddelde maximumprijs per soort en een maximum per kwaliteit en afmeting (bijv. vetkolen - cokeskolen - anthraciet nootjes 3).

Blijkens de sindsdien in de diverse landen verschenen prijscouranten, zijn de mijnen in het algemeen op de Gemeenschappelijke Markt gestart op het door de Hoge Autoriteit toegestane maximum prijsniveau.

Prijsstelling in Nederland.

Het moge als bekend worden verondersteld dat ook de prijsstelling der Nederlandse mijnen sinds 1939 onderworpen was aan de bepalingen van de Prijsopdrivings- en Hamsterwet. De gunstige economische ontwikkeling na 1945 gaf de Regering aanleiding geleidelijk voor talloze producten een vrije prijsvorming toe te laten, doch zij bracht geen wijziging in de prijsbeheersing van vaste brandstoffen. Weliswaar werd regelmatig rekening gehouden met de stijgende zelfkosten van mijnen en handel, doch het vastgestelde prijzenschema bleef sterk afwijken van de internationale marktontwikkeling. De Regering was voorts genoodzaakt het uitvoerverbod van kolen te handhaven en jaarlijks belangrijke hoeveelheden kolen (in 1952 ca $\frac{1}{3}$ gedeelte der binnenlandse behoefte) te importeren tegen sterk verhoogde prijzen. Teneinde

een nationale voorziening tegen uniforme prijzen mogelijk te maken, werd een mengprijs vastgesteld. Door de Nederlandse mijnen werd aan een compensatiekas afgedragen het verschil dat er lag tussen de hogere mengprijs en de lagere voor hen vastgestelde maximumprijs. Deze afdracht werd bestemd tot verlaging van de hogere invoerprijzen, zodat de importeurs in staat waren eveneens tegen de mengprijs te leveren. Hierbij zij aangetekend dat de mengprijs franco station van bestemming of franco wal was vastgesteld, zodat de vracht niet als een variabel element in de prijsstelling verscheen. Het maakte dus geen verschil hoe groot de afstand was tussen mijn en afnemer. Nu heeft ons land van oudsher een franco-notering gekend in plaats van een af-mijn-prijs, zoals in de andere landen der Gemeenschap gebruikelijk was. De bijzondere ligging van Nederland met invalspoorten langs de grote rivieren en de zeehavens — waaronder ook Harlingen en Delfzijl — had de Nederlandse mijnen reeds lang voor de oorlog genoodzaakt de prijzen franco bestemming zodanig te stellen dat de op vele plaatsen opduikende concurrentie met succes kon worden tegemoet getreden. Terloops zij hierbij opgemerkt dat mede hierdoor de industriële ontwikkeling van ons land zich regelmatiger heeft kunnen ontplooiën dan het geval zou zijn geweest, indien de mijnen een prijspolitiek „af mijn” hadden gevolgd.

De Nederlandse mijnen in de Gemeenschap.

Welke wijzigingen heeft nu het inwerkingtreden van de Gemeenschappelijke Markt voor ons land en de Nederlandse mijnen medegebracht?

De belangrijkste wijziging is wel het herstel van de toestand die vóór de oorlog door de Nederlandse Overheid werd nagestreefd: een vrije markt. Thans echter niet meer een ongebreidelde markt, die in de dertiger jaren kon leiden tot een voor de Limburgse mijnen catastrophale toestand, maar een markt die, binnen de grenzen van door de Hoge Autoriteit vast te stellen minimum- en maximumprijzen, een gezonde concurrentie tussen de kolenproducenten in het vooruitzicht stelt.

Iedere „Schuman-producent” zal voor alle „Schuman-afnemers” in principe een gelijke prijs moeten noteren, zodat de afnemers een keuze kunnen doen uit de noteringen der verschillende kolenbekkens, waarbij kwanta, wijze van aanvoer en ligging van grote invloed zullen worden.

Volledige toepassing van dit beginsel zou bij de prijsverhoudingen van vandaag hebben betekend dat de prijzen in Nederland, die — zoals betoogd — in hoge mate door een beheerste loon- en prijspolitiek waren beïnvloed, opgetrokken zouden zijn geworden aan het prijsniveau van de Gemeenschap. Onze Regering verkreeg dan ook toestemming van de Hoge Autoriteit onder haar toezicht voorlopig een compensatiekas te handhaven teneinde plotselinge en door hun omvang schadelijke prijsstijgingen te voorkomen. Overleg tussen Regering, Hoge Autoriteit en mijnen leidde tot de volgende overgangsregeling ¹⁾:

- a. de Nederlandse mijnen zullen haar kolen leveren tegen de door de Hoge Autoriteit toegestane maximumprijzen;
- b. zij zullen in Nederland op franco prijsbasis mogen verkopen;
- c. het verschil tussen deze franco prijs en de door de Regering lager vastgestelde binnenlandse verbruik-

kersprijs (zie Stcrt No 64 dd. 1-4-'53) zal aan de koper uit de compensatiekas worden vergoed;

- d. voor zover de francoprijs, op basis van a., lager zou zijn dan de geldende verbruikersprijs in Nederland, zal deze verbruikersprijs moeten worden verlaagd;
- e. aan de Nederlandse mijnen zal worden toegestaan boven de reeds bestaande cokesexport (in 1952 ca 1.400.000 ton) nog 600.000 ton kolen te exporteren.

Rekening houdend met een invoerbehoefte van ca 5 miljoen ton werden de lasten van de compensatiekas voor het jaar 1953/1954 begroot op 88 miljoen gulden. Dit nadelig saldo moet door de Nederlandse mijnen worden opgebracht, waarbij voor elke onderneming zo nodig rekening wordt gehouden met het verschil tussen de opbrengstprijzen en de kostprijzen, vermeerderd met de afschrijvingen en een redelijke winst.

In wezen betekent deze gang van zaken dat de mijnen, evenals voorheen, een deel van de opbrengst, die beantwoordt aan de marktsituatie, moeten afstaan ter subsidiëring van de binnenlandse kolenverbruikers.

De marktontwikkeling.

Zoals opgemerkt, verwacht de Regering dat in het lopende kolenjaar ca 5 miljoen ton kolen zullen moeten worden ingevoerd om de Nederlandse behoefte veilig te stellen. In tegenstelling met voorafgaande jaren valt te verwachten, dat deze invoeren zullen kunnen plaatshebben tegen lagere prijzen dan vóór 10 Februari 1953. Groot-Brittannië, hoewel geconfronteerd met een tekort op de „home-market”, wenst desondanks zijn exportpositie te handhaven. Daartoe zal Engeland de invoer van Belgische, Saar-, resp. Lotharingse kolen bevorderen. Onze invoer uit Engeland bedroeg in het eerste halfjaar 1953 ca 546.000 ton, tegen 452.000 ton in het gehele jaar 1952.

Ook uit andere landen komen thans kolen tegen lagere prijzen binnen. De kolenpositie is ruimer geworden.

De Minister van Economische Zaken deelt in zijn brief dd. 24 Juni 1953 aan de Staten-Generaal mede, dat thans reeds ca 20 pCt van de import plaatsvindt zonder dat toeslag uit de compensatiekas nodig is. Daarbij komt dat de afschaffing van de omzetbelasting op Duitse kolen bij export ook deze in prijs heeft doen dalen.

Deze ontwikkeling gaat nog steeds verder, waardoor de inpassing van de binnenlandse markt in de Gemeenschappelijke Markt wordt vergemakkelijkt. Het is niet onwaarschijnlijk dat dit tot een spoedige vrijlating van het prijsniveau zal leiden, waardoor het normale spel van vraag en aanbod ook in Nederland zal zijn hersteld.

Onze verhouding tot België.

Het Verdrag voorziet in een vereveningsheffing ten gunste van de Belgische mijnen. Deze heffing moet door de Westduitse en de Nederlandse mijnen worden opgebracht en wordt gedeeltelijk gebruikt om de prijzen van de Belgische kolen op zodanige wijze aan het prijspeil der Gemeenschap aan te passen dat aan het einde van de overgangsperiode deze prijzen zouden zijn gedaald tot om en nabij de thans voorzienbare productiekosten. Het globale bedrag dat aan de Belgische mijnen ten laste van de Westduitse en Nederlandse mijnen beschikbaar zal worden gesteld, bedraagt voor het eerste jaar B.fr. 675 miljoen, ongeacht het door de Belgische Regering tot een gelijk bedrag te fourneren deel. Het aandeel van de Nederlandse mijnen in het bedrag is ca 4,5 miljoen gulden.

Deze gelden worden verder gebruikt om de Belgische

¹⁾ Zie brief Minister van Economische Zaken aan Staten-Generaal dd. 1 April 1953.

mijnen in staat te stellen haar prijzen bij export binnen de Gemeenschap zodanig te verlagen dat zij kunnen concurreren met kolen, afkomstig van de Ruhr. Een belangrijk verhoging van de export van Belgische kolen zal hiervan het gevolg zijn.

Hoewel Nederland, i.c. de Nederlandse mijnindustrie, hiervoor een deel der gelden ter beschikking moet stellen, ondergaat anderzijds de compensatiekas de gunstige gevolgen van de lagere importprijzen.

Het moet de Belgische verbruiker wel vreemd te moede zijn, te ervaren dat op deze wijze de Nederlandse verbruiker, mede met de hulp van de Belgische Regering (50 pCt) de Belgische kolen goedkoper kan kopen dan hij zelf.

Samenvatting.

Dit artikel heeft zich beperkt tot een schets van de economische positie van Nederland en de Nederlandse mijnen in de Gemeenschappelijke Markt. De sociale vraagstukken en het vervoersprobleem worden geen bespreking. Toch verdienen zij ons belangstelling, omdat ook de in het Verdrag vastgestelde sociale en vervoersparagrafen van grote invloed zullen worden op de ontwikkeling der Gemeenschap.

Het is nauwelijks zes maanden geleden dat de Gemeenschappelijke Markt voor kolen werd ingesteld. Dit tijdperk is te kort om reeds thans conclusies te kunnen trekken, doch de richting is duidelijk. De markt is gestart met door de Hoge Autoriteit vastgestelde maximumprijzen. Hoewel de vraag erin vastgesteld of dit niveau niet te hoog lag, geeft de marktontwikkeling, mede als gevolg van aanvoer uit derde landen, reden tot de verwachting dat de concurrentie niet alleen een theoretische mogelijkheid zal blijven.

Er gaan stemmen op om de kolenaanvoer uit derde

AUSTIN

let eens op
hoeveel U er
op de weg
ziet

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

landen te verminderen, opdat eerst de productie van de Gemeenschap volledig kan worden geplaatst. Andere groepen pleiten voor een volledig vrije markt, waar elke producent in een andere producent een concurrent op leven en dood moet zien en waar aan de leden van de Hoge Autoriteit de rol wordt toebedeeld van Kruisridders tot de tanden gewapend om het heilige land van de vrijheid te zuiveren van kartels, ondernemersafspraken en wat dies meer zij.

Bij het uiten van deze uiteenlopende wensen moge wel worden bedacht, dat de verbruikers gediend zullen blijven met een regelmatige kolenvoorziening en een prijsverloop dat zich noch in hausse- noch in baisseperioden mag kenmerken door grote verschillen. Stabiliteit is een eerste vereiste; te meer waar de verbetering van de sociale omstandigheden en arbeidsvoorwaarden van de mijnwerkers (een der doeleinden van de Gemeenschap) slechts kan worden bereikt wanneer alle betrokkenen tot duurzame samenwerking geraken en de strijd van allen tegen allen een definitief einde neemt.

Heerlen.

H. H. WEMMERS.

Enige beschouwingen over de kondratieff

In de achter ons liggende 15 jaren zijn de opvattingen inzake conjunctuurtheorie en politiek aanzienlijk dicht bij elkaar gekomen. Welhaast algemeen wordt aangenomen dat de economische politiek er naar moet streven het totaal der uitgaven in de volkshuishouding te harmoniseren met dat der inkomsten, iets wat men onder andere met behulp van een politiek van „deficit spending” kan pogen te realiseren. De theorie van het cyclische budget houdt hiermede ten nauwste verband. Bij de beoordeling van het deficit in één bepaald jaar moet, aldus deze beschouwingwijze, er rekening mede worden gehouden, dat de budgettekorten in de depressiejaren gecompenseerd kunnen worden door overschotten in de jaren van voorspoed, waarbij men dan de „normale” conjunctuurbeving, de zogenaamde *juglar* op het oog heeft.

Nu weten wij echter dat het verleden „lange” golf *juglar* nog een tweede golfbeweging, de „lange” golf, ook wel *kondratieff*¹⁾ genaamd, is opgetreden. Wij vinden deze lange golfbeweging voornamelijk bij de groothandelsprijzen in de Verenigde Staten, Engeland, Frankrijk en Duitsland²⁾. Zij is hier voor de periode 1750-1952

voor de groothandelsprijzen in de Verenigde Staten weergegeven³⁾. De grafiek toont de volgende keerpunten:

jaar	laagste punt der groothandelsprijzen in de Verenigde Staten	jaar	hoogste punt der groothandelsprijzen in de Verenigde Staten
1750	27	1779	100
1791	38	1814	81
1843	33	1864	86
1896/97	30	1920	100
1932	42	1951 (?)	115 (?)

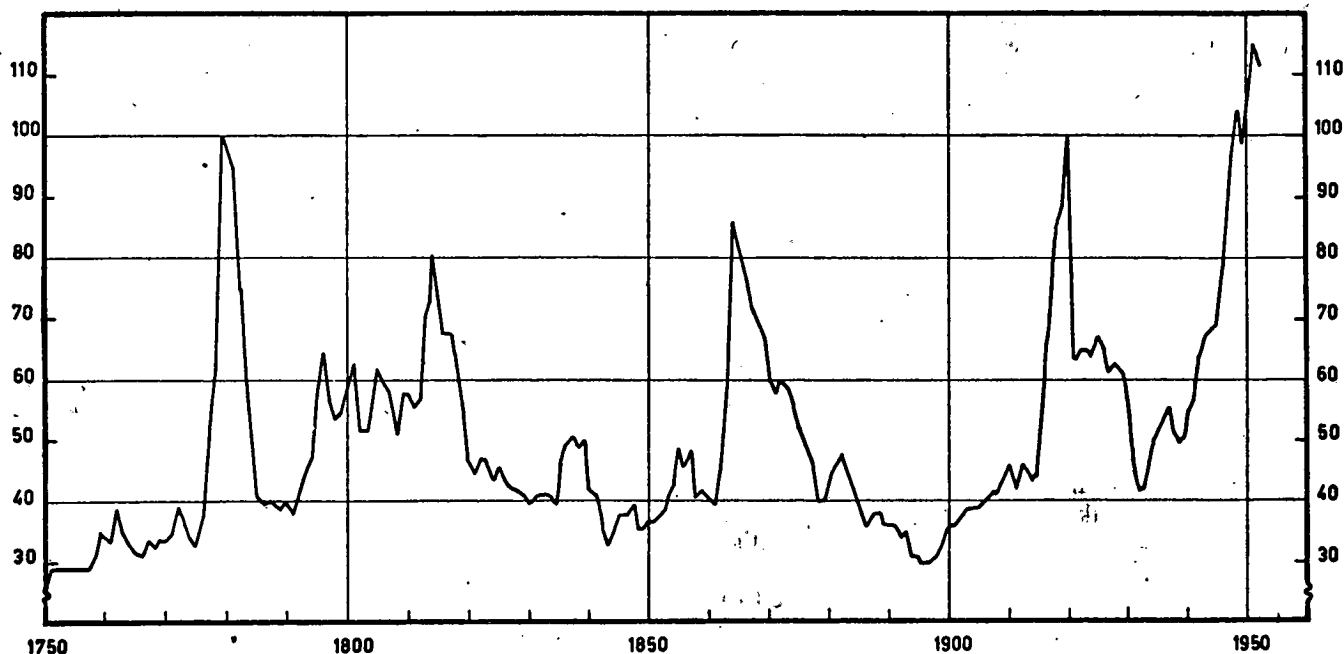
Normaliter wordt deze lange golf — waarvan onmiddellijk opvalt dat haar maxima steeds na het einde van een oorlog optraden — in de conjunctuur-theoretische beschouwing over de *juglar* geëlimineerd, doordat de jaarlijkse schommelingen worden gemeten in procenten van hun keerpunt. Dit neemt echter niet weg, dat een nadere beschouwing van de *kondratieff*, zeker in een tijd waarin de groothandelsprijzen in de Verenigde Staten het hoogste niveau uit de achter ons liggende twee eeuwen hebben bereikt, wel eens gewenst lijkt.

Het is noodzakelijk er bij de aanvang van deze beschouwingen op te wijzen, dat tot dusverre nog geen bevredigende algemene geldende theorie van de *kondratieff* is opgesteld. Een dergelijke theorie zou namelijk niet alleen een verklaring moeten geven voor de deflatoire en inflatoire fase van de golfbeweging *afzonderlijk*, doch zij zou ook

¹⁾ Deze benaming *kondratieff* wordt, om het werk van N.D. Kondratieff op dit gebied te eren, tegenwoordig — op voorstel van Schumpeter — meestal gebruikt; hoewel het te betreuren is, dat Schumpeter aan deze golfbeweging niet de naam van een onzer landgenoten J. van Gelderen of S. de Wolff heeft verbonden, die over dit onderwerp uitmuntend werk publiceerden, meen ik toch, dat het in verband met de uniformiteit in de economische terminologie wenselijk is, aan Schumpeters voorstel vast te houden.

²⁾ Zie A. F. Burns en W. C. Mitchell: „Measuring Business Cycles”, New York, 1946, blz. 439.

³⁾ Gegevens van 1926 af ontleend aan het Federal Reserve Bulletin, en voordien aan G. F. Warren en F. A. Pearson: „Prices”, New York, 1933, blz. 11.

INDEX DER GROOTHANDELSPRIJZEN
IN DE VERENIGDE STATEN (1947-49 = 100)

a) moeten aantonen dat er een samenhang moet bestaan tussen de beide fasen: zij zou met andere woorden de „lower turning points” en de „upper turning points” moeten verklaren, en b) in staat moeten zijn de golfbeweging gedurende de gehele periode in kwestie aannemelijk te maken, in weerwil van het feit dat de laatste twee eeuwen de industrialisatie hebben gebracht, benevens — om nog maar enkele verschijnselen te noemen — de ontwikkeling van de vakbeweging en de sterke toename van de betekenis van de overheidshuishouding voor het economisch leven in het algemeen.

Daar dit tot dusverre o.i. aan geen enkele theorie is gelukt, is het onmogelijk met zekerheid te zeggen dat de lange golf, die wij in de achter ons liggende twee eeuwen bij de prijzen in de Verenigde Staten (en ook, zij het met iets andere maxima en minima, in andere landen) waarnemen, in de toekomst moet optreden. Doch wanneer wij het op de meest voorzichtige wijze uitdrukken, lijkt het ons in ieder geval waarschijnlijker, dat de groothandelsprijzen in de toekomst een tendentie in dalende richting zullen vertonen dan dat zij zich op het huidige niveau zullen handhaven, subsidiair nog verder zullen stijgen.

Laten wij in het kort enige van de bekendste pogingen, de *kondratieff* te verklaren, de revue passeren. Allereerst is er dan de opvatting, onder andere door Ciriacy-Wantrup, Wagemann en Frisch verdedigd, dat de lange golf uit een combinatie van biologische en economische factoren, die ten nauwste met oorlogen samenhangen, verklaard moet worden. Zij pogen de *kondratieff* te verklaren uit de door de oorlog ontstane verschuiving in de leeftijdsopbouw der bevolking. Het neergaande deel der *kondratieff* wordt eensdeels biologisch bepaald; het is een constante periode, die samenhangt met de tijd, die voor het opgroeien van die nieuwe generatie noodzakelijk is, en anderdeels door een deflatiepsychose, die optreedt wanneer de mensen zich de door de oorlog veroorzaakte welvaartsvermindering bewust zijn geworden. Oorlogen zijn volgens deze theoretici geen toevallige gebeurtenissen maar de noodzakelijke consequentie van de laatste fase

der opgaande *kondratieff*, wanneer namelijk de fysieke kracht en de welstand zich hebben geaccumuleerd en agressief worden.

Deze gedachtengang is echter onaannemelijk. Zou immers het biologische aspect een doorslaggevende rol spelen, dan zouden althans de trendmatig deflatoire perioden ten naaste bij even lang moeten zijn, wat (zie tabel) echter niet het geval is. Van economisch standpunt uit moet tegen deze theorie worden ingebracht, dat zij zonder meer aanneemt dat de schommelingen in het prijsniveau identiek zijn met die in de economische activiteit. Het is echter best mogelijk dat een deflatoire periode, men denke slechts aan die van 1864-1897, er géén van algemene economische stagnatie is. Dit neemt echter niet weg, dat het zeer goed denkbaar is, dat de maatschappij, nadat de prijzen na verloop van zeer korte tijd een uitzonderlijk hoog niveau hebben bereikt, aan een deflatiepsychose gaat lijden. Een dergelijke deflatiepsychose zal echter naar alle waarschijnlijkheid pas intreden nadat in de prijsstijging een verlangzaming is ingetreden (en de schijnwinsten zijn verdwenen) of nadat een prijsdaling zich heeft gemanifesteerd. De deflatiepsychose ontstaat dus *nadat* men zich het naderen van het einde der inflatoire fase van de *kondratieff* bewust is geworden en kan dus geen verklaring van het „upper turning point” leveren.

Wicksell en Schumpeter hebben gepoogd de *kondratieff* te verklaren als een golfbeweging met technische vernieuwingen, waarbij de opgaande fase dan geacht wordt te worden veroorzaakt door een opeenhoping van „innovations”, en de neergaande fase door een vermindering van de neiging nieuwe projecten aan te vatten. Van de tachtiger jaren der 18e eeuw tot aan het jaar 1842 had men, aldus Schumpeter, achtereenvolgens de industriële revolutie en de aanpassing aan deze nieuwe structuur; van 1842-1897 allereerst de opgaande impuls, veroorzaakt door de ontwikkeling van de spoorwegen, en vervolgens de geleidelijke afname van hun groei. Na 1898 ziet Schumpeter een nieuwe opgaande impuls, onder andere door de elektro-technische, de chemische en de automobiellindustrie.

Nu hebben echter o.a. Simiand en Marjolin er op gewezen dat deze indeling er een is „pour besoin de la cause”, daar een onbevooroordeelde beschouwing van de technische vernieuwingen uit het verleden ons veeleer een beeld van trendmatige groei dan een van schoksgewijze ontwikkeling geeft (hierbij kan nog worden aange-tekend dat, zo men al van een „industriële revolutie” wil spreken, men deze dient te localiseren tot het tweede kwart der 19e eeuw).

Hier moet er toch even op worden gewezen, dat er na de eerste wereldoorlog, in weerwil van de door Simiand en Marjolin gesignaleerde trend, toch wel degelijk een opeenhoping van „innovations” is geweest (automobiel-, chemische- en vliegtuigindustrieën, film en radio), doch hier raken wij dan tevens met Schumpeter in strijd, daar toen de belangrijke technische vernieuwingen juist vielen in de periode, die men als het nederwaartse gedeelte der *kondratieff* moet karakteriseren! De teruggang in de „vernieuwingsimpuls” moet daarentegen in de dertiger jaren worden gelocaliseerd; dat is juist de periode der opgaande *kondratieff*. Ook deze theorie kan dus de toets der kritiek niet doorstaan.

Ten slotte zij hier gewezen op de poging van Cassel, Kitchin, en Warren en Pearson om de *kondratieff* in verband te brengen met de gemiddelde jaarlijkse toename van de monetaire wereldgoudvoorraad. Zij menen dat een seculaire deflatoire prijsbeweging ontstaat in een periode waarin de gemiddelde jaarlijkse toename van de goudvoorraad achterblijft bij het gemiddelde groeitempo der industriële productie, terwijl de prijzen zullen stijgen wanneer de procentuele toename van de goudvoorraad de procentuele stijging der productie overtreft. Hoewel deze theorie op goede resultaten der correlatieberekeningen kan bogen, moet men haar toch o.a. met Lieftinck tegenwerpen, dat deze resultaten goeddeels toevallig zijn, gezien het feit dat 1) in de periode 1850-1910 de meeste landen van het bimetalisme en het zilveren monometal- lisme naar de gouden standaard overgingen, waardoor dus extra veel goud werd vereist, terwijl anderzijds de ontwikkeling van het credietwezen maakte dat de afwikkeling der monetaire transacties een geringere goudhoeveelheid vereiste dan zonder deze ontwikkeling het geval zou zijn geweest en 2) na de eerste wereldoorlog enerzijds de overgang tot de goudkernstandaard en het goudwisselstelsel de behoefte aan een goudvoorraad deed verminderen, terwijl anderzijds de neiging bij tal van landen om hun door de oorlog gehavende goudschat weer op te bouwen, juist een extra vraag naar goud deed ontstaan. Houdt men met al deze factoren rekening, dan moet men de ongetwijfeld gunstige resultaten der correlatieberekeningen als zuiver toevallige afwijzen.

Al kunnen wij dus op geen enkele theoretische grond een neergaande *kondratieff* voorspellen, en al is verder de structuur van onze volkshuishouding door de veel grotere invloed der Overheid op het economisch leven essentieel verschillend van die ten tijde van de „upper turning points” in het verleden, toch lijkt het ons in ieder geval wel een daad van verstandige economische politiek, althans met de mogelijkheid van een komende prijsdaling rekening te houden.

Het is immers bekend, dat de wereldmarktprijzen, in de laatste tijd een langzaam afbrokkelende tendentie vertonen. Zonder enige twijfel spelen psychologische factoren hier een belangrijke rol, doch ook enige andere verschijnselen (o.a. de toename van de niet-verkochte automobielen in de Verenigde Staten) zouden in de richting van een zeker recessie kunnen wijzen. Uiter-

aard zal een ieder geneigd zijn dergelijke phaenomenen eerder onder de *juglar* dan onder de *kondratieff* te classificeren, temeer daar wij, zoals uit het voorgaande wel is gebleken, over de oorzaken van deze laatste golfbeweging feitelijk in het duister tasten.

Ruim één jaar geleden wees Witteveen er nog op, dat het afremmen van een te vergaande conjunctuurdaling bij de destijds heersende economische constellatie van ons land waarschijnlijk geen eenvoudige taak zou zijn en dat de vraag of een depressie in de naaste toekomst vermeden zou kunnen worden, voor een groot deel zou afhangen van de ontwikkeling van onze betalingsbalans. Hij voegde hieraan toe, dat „indien het in 1951 bereikte keerpunt in de conjuncturele ontwikkeling een werkelijke crisis zou blijken te zijn geweest, dit een *crisis der conjunctuurpolitiek* zou zijn”⁴⁾.

Sedert Witteveen deze woorden schreef, is er echter wel het een en ander verbeterd. Het aanwassen van onze deviezenvoorraad en van de kasoverschotten bij het Rijk komt in feite neer op het toepassen van de „klassieke” principes van de cyclische budgetpolitiek; men doet de facto niets anders dan een „boom” remmen met behulp van deflatoire maatregelen (de kasoverschotten van het Rijk betekenen immers koopkrachtsterilisatie) en men is zodoende in staat bij een eventuele optredende recessie door middel van koopkrachtinjecties de effectieve vraag zoveel mogelijk te stabiliseren⁵⁾. Slechts indien men zich de gunstige werking van een dergelijke politiek in de toekomst nu ten volle realiseert, zal men bereid zijn haar voorlopig te continueren tegen de opvatting dergenen in, die menen dat de huidige deviezenvoorraad een hoger consumptieniveau permitteert. Loslating van deze politiek zou ons land zonder enige twijfel een spectaculaire „boom” in de short run kunnen geven, doch de weerstandskracht van onze nationale economie om aan een eventuele recessie het hoofd te bieden zou er door worden bedreigd. Tot op het huidige moment lijkt de economie van ons land zeker „juglar-proof” voor zover de economie van een klein land dat althans kan zijn.

Hiermede raken wij tevens een ander aspect van onze economie, een aspect dat wij willen belichten tegen de achtergrond van de *mogelijkheid* van het optreden ener neergaande *kondratieff*. Wij zeggen dus niet, dat een dergelijke long run recessietendentie noodzakelijkerwijze moet optreden. Wij zijn er zelfs van overtuigd, dat catastrophale prijsinstortingen, zoals wij die in het verleden — na het beëindigen van een oorlogstoestand — hebben gekend, in hoge mate onwaarschijnlijk zijn, daar de regeringen in welhaast alle landen zouden ingrijpen voordat het zo ver zou zijn gekomen. Doch ook een langdurige prijsafbrokkeling — die iets geheel anders is dan een catastrophale prijsval — zou ons land met het oog op het werkgelegenheidsvraagstuk op lange termijn en met het oog op het — met het voorgaande zeker verband houdende — integratiestreven van onze Regering, wel zeer ongelegen komen. Een proces van prijsafbrokkeling zou immers de kans met zich brengen, dat de „propensity to invest” zou dalen met alle ongunstige repercussies van dien op de werkgelegenheid, terwijl verder volgens alle waarschijnlijkheid de „propensity to integrate”

⁴⁾ H. J. Witteveen: „Conjunctuurtheorie en conjunctuurpolitiek”, 1952, blz. 75/76.

⁵⁾ Terloops zij er hier op gewezen, dat een doelbewuste budgetaire conjunctuurpolitiek bij voorkeur niet in de depressie moet beginnen met het creëren van deficieten die dan in de volgende hausse moeten worden gecompenseerd, doch in de hausse moet beginnen met het wkeken van overschotten, die dan in de depressie kunnen worden verbruikt. De naam „surplus spending” is dus een betere benaming voor deze vorm van conjunctuurpolitiek dan de algemeen gangbare aanduiding van „deficit spending”.

der unterscheiden landen aanzienlijk groter zal zijn in een periode van oplopende markten dan in een deflatoire periode ⁶⁾.

Toch lijkt pessimisme hier niet op zijn plaats. Hoewel de deflatoire fase der *kondratieff* gevaren met betrekking tot de economische activiteit met zich zou brengen, ware het voorbarig hen als onlosmakelijk verbonden te beschouwen, daar wij uit het verleden weten dat het ongeoorloofd is schommelingen in het prijsniveau met economische activiteit in het algemeen te identificeren. De „propensity to invest” hangt immers af van de winstverwachtingen en hoewel hierbij de prijsverwachtingen een rol spelen, behoeven zij zeker niet de doorslaggevende factor te vormen. Wanneer nl. de trendmatige productiviteitstoename de trendmatige prijsdaling zou overtreffen, met dien verstande dat in weerwil van het deflatoire proces de winstverwachtingen toch gunstig blijven, behoeft de nederwaartse fase der *kondratieff* niet tot een evenwichtverstorende daling der investeringsactiviteit te leiden. Dit betekent echter tevens dat, naast pogingen om een al te abrupte prijsdaling tegen te gaan, het streven naar productiviteitsverhoging in de neer-

gaafde fase van de *kondratieff* tot een belangrijk instrument der conjunctuurpolitiek zou kunnen evolueren. Men zou zelfs mogen stellen, dat hierdoor de prijsafbrokkelende tendentie grotendeels zou kunnen worden opgevangen, indien en voor zover namelijk de stijging van de productiviteit de „propensity to invest” zou stimuleren. En ditzelfde geldt mutatis mutandis ook met betrekking tot de „propensity to integrate”. Houdt men dus ook op het terrein der buitenlandse economische politiek met de mogelijkheid van een deflatoire fase der *kondratieff* rekening, dan lijkt het wenselijk om gelijktijdig met het voorstel der Europese tariefgemeenschap de productiviteit in Europees kader krachtig te stimuleren. Het Europees Productiviteitsbureau van de O.E.E.C. zou dan in de komende jaren wel eens tot een belangrijk lichaam voor de conjunctuurpolitiek en de integratiepolitiek kunnen evolueren.

Uit het voorgaande volgt dus dat het voorbarig zou zijn uit de historische periodiciteit der prijsbeweging zonder meer te concluderen dat wij aan het begin van de nederwaartse fase der *kondratieff* staan. Wij beschikken tegenwoordig immers over middelen om het economisch leven te beheersen, die vroeger onbekend waren. Het komt er slechts op aan deze middelen juist aan te wenden.

⁶⁾ Vgl. „Economic Survey of Europe since the War”, prepared by the Research and Planning Division, E.C.E., Genève 1953, blz. 235: „Any progress towards international integration in the years to come is dependent on a continued expansion”

’s-Gravenhage. Prof. Dr. L. J. ZIMMERMAN.

Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland

II

Unterstellt man etwa die genannten Größenordnungen als wirtschaftspolitische Orientierungspunkte für die kommenden Jahre, dann fragt sich, wie weit genügend marktwirtschaftliche Kräfte vorhanden sind für eine Einhaltung dieser Expansion oder wie weit eine stärkere *konjunktur- und wachstumspolitische Aktivität* geboten erscheint. Die vorläufige Antwort auf die Frage lautet, dass nach den eingangs angestellten konjunkturpolitischen Überlegungen ein Anlass für systemändernde wirtschaftspolitische Eingriffe nicht gegeben zu sein scheint, wenn die folgenden Einschränkungen dieser These beachtet werden, die auf gewisse *systemgemässe* Massnahmen abzielen. Zunächst sollte klar geworden sein, dass die Phase der stetigen Expansion gleichbedeutend ist mit niedrigeren Zuwachsprozenten als sie in den Aufbaujahren gegeben waren. Mit der verschärften Konkurrenz auf Binnen- und Aussenmarkt wird die reale Kapitalverzinsung sich voraussichtlich in engeren Grenzen bewegen als bisher. Insofern handelt es sich nicht um Rückschläge, sondern um Anpassungsprozesse. Die Verschärfung der Konkurrenz mit der Folge niedrigerer Gewinnspannen eröffnet indessen die Chance grösserer Realkaufkraftsteigerungen besonders für die unteren Einkommensgruppen, die immer noch wesentlich unter dem Niveau von 1938 liegen. Der Diskontsenkung auf 3½ % sollte ein stärkeres Nachgeben der Privatkreditsätze folgen, damit durch Verbilligung der Rationalisierungskredite dieser Konsolidierungsprozess unterstützt wird. Alles was überhaupt irgendwie auf dem Gebiete der Rationalisierung getan werden kann, sollte daher gerade im gegenwärtigen Zeitpunkt gefördert werden. Die Erhöhung der Lohnsätze könnte damit auf Korrekturen beschränkt und im Interesse des Exports als allgemeine Niveauveränderung vermieden werden, d.h. im Zuge der Mengenkonzunktur

könnte über Preisnachlässe die erwartete Realeinkommenssteigerung erzielt werden.

Eine wesentliche Bedingung für ein stetiges Wachstum ist die Sicherung der künftigen Investitionstätigkeit. Wenn es richtig ist, dass der Anteil der Mittel aus öffentlichen Haushalten an den Netto-Anlage-Investitionen im ersten Halbjahr 1952 eine Höhe von 42 % erreicht hat, dann kommt der Fortführung dieser öffentlichen Investitionen wegen ihrer Grösse in den kommenden Jahren besondere Bedeutung zu. Sie bilden ein gewisses Rückgrat. Finanz- und sozialpolitisch besteht auch kein Grund für ihre Beschränkung. Als schwierig erweist sich dagegen jetzt die Tatsache, dass der deutsche Wiederaufbau hinsichtlich der restlichen privaten Investitions-Mittel in so hohem Masse aus *Selbstfinanzierung* gespeist worden ist. Denn wenn mit einem Prozess der Konsolidierung und das heisst: niedrigeren Zuwachsraten als bisher, auch die Gewinnspannen sich verkleinern, entfallen damit die Voraussetzungen für den bisherigen Umfang der Selbstfinanzierung, so dass die Finanzierung über den privaten Kapitalmarkt wieder stärker in Erscheinung treten müsste.

Wenn man für 1953 mit *Netto-Anlage-Investitionen* (ohne Vorratsveränderung) in Höhe von mindestens 18 Milliarden DM zur Sicherung des genannten Wachstums van 5 % rechnet und einmal unterstellt, dass 45 % von der öffentlichen Hand und ungünstigstenfalls nur noch 25 % aus betrieblichen Selbstfinanzierungsmitteln aufgebracht werden können, dann müssten die restlichen 30 %, d.h. etwa 5,4 Milliarden DM aus Kapitaleinfuhr und Kapitalmarktmitteln kommen. Daraus ergibt sich, in welchem Masse das Problem des weiteren Aufbaues des deutschen Kapitalmarktes konjunktur- und wachstumspolitisch vordringlich geworden ist. Da Kapitaleinfuhr

im grossen Masse nicht zu erwarten ist und zur Zeit wegen der Lage der deutschen Zahlungsbilanz — wie sich noch ergeben wird — problematisch sein würde, fällt also das Schwergewicht auf die Pflege des eigenen privaten Kapitalmarktes.

Erfreulicherweise zeigt sich seit Anfang 1953 in der Tat eine Tendenz zum privaten langfristigen Kredit, wobei den Industrie-Obligationen eine gewisse Rolle zufallen kann, falls die öffentlichen Emissionen zurückgehalten werden. Die Aktienkurse gehen im Vergleich mit 1952 nunmehr langsamer zurück, bzw. halten sich auf dem hohen Niveau, so dass insofern eine gewisse Attraktion gegeben ist, wenn man von Kohle und Stahl aus den bereits genannten Gründen absieht. Die Geldmarktverflüssigung wurde bereits erwähnt. Die längerfristigen Depositen haben bei den Kreditinstituten in Form von Spareinlagen, Termineinlagen, Bankschuldverschreibungen im 1. Quartal 1953 um 34%₁₀₀ zugenommen gegenüber dem Vorjahr und scheinen diese Tendenz auch im April und Mai ds. Jrs. beibehalten zu haben. An der Lösung dieses Kapitalmarktproblems wird sich also zeigen, ob es möglich ist, ohne gelegentlich geforderte Stoss-Therapie auszukommen oder ob die bisher eingehaltene Linie einer Pflege des Kapitalmarktes ausreicht, wenn man die Annahmen für die Sicherung der Expansion akzeptiert.

Einer besondern Analyse bedarf in diesem Zusammenhang — neben dem Aussenhandel — die deutsche *Finanzwirtschaft*, und zwar speziell die „Kleine Steuerreform“, die als Vorstufe zur „Organischen Steuerreform“ bezeichnet worden ist. Bei der „Kleinen Steuerreform“ geht es um Änderungen des Einkommen- und Körperschaftsteuergesetzes mit der Absicht einer Steuersenkung. Sie ist durch die Verkündung des Gesetzes am 24. Juni 1953 wirksam geworden. Bei der „Organischen Steuerreform“ ist seitens des Wissenschaftlichen Beirates beim Bundesfinanz-Ministerium der Versuch unternommen worden, das Finanzsystem mit dem Wirtschaftssystem neu abzustimmen.

Wenn wir unsere Überlegungen hinsichtlich der Sicherung der Expansion unter finanzwirtschaftlichen Gesichtspunkten auf die „Kleine Steuerreform“ beschränken, so ist davon auszugehen, dass, im Rechnungsjahr 1952, das am 31. 3. 53. auslief, der gesamte Finanzbedarf von Bund, Ländern und Gemeinden sich auf 38,6 Milliarden DM, d.h. 35 % des Bruttosozialprodukts beläuft. Die entsprechenden Vergleichszahlen lauten für 1913: 10 % und für 1928: 29 %. Für 1953/54 wird ein Finanzbedarf von 42,4 Mld. DM geschätzt; da die Entwicklung des Bruttosozialprodukts sicher nicht zu einer Erhöhung um 10 % führen wird, kann sogar mit einer Steigerung der Quote auf vielleicht 36-37 % gerechnet werden.

Dieser grosse Bedarf erstreckt sich auf soziale Kriegsfolgen- und allgemeine Sozialausgaben, Schuldendienst, allgemeine Verwaltungsausgaben und nicht zuletzt die Besatzungs- und Verteidigungsausgaben, d.h. er ist überwiegend starr, sodass nur die Einnahmenseite und hier im besonderen die Einkommensteuer als konjunkturpolitisches Regulativ für den Saldo bleibt. Dementsprechend ist die „Kleine Steuerreform“ darauf abgestellt, dem Steuerzahler Erleichterungen zu bringen, also die private Aktivität anzuregen und den Haushaltsausgleich durch Inanspruchnahme des flüssigen Geldmarktes herbeizuführen. Zugleich werden Sondervorschriften durch das Änderungsgesetz vom Juni ds. Jrs. abgeschafft, bzw.

eingeeengt, um den Zusammenhang zwischen Steuertarif und Steueraufkommen wieder enger zu gestalten, also die „Tarif-Wahrheit“ zu erhöhen und vor allem um den durch Sondervorschriften bedingten Fehlinvestitionen in der Kapitalbildung ein Ende zu bereiten, bzw. die Nachfrager nach Kapital auf den Wertpapiermarkt und die sonstigen Formen zu verweisen. Manche im In- und Ausland mit Recht kritisierten Anlagen volkswirtschaftlich nicht gerechtfertigter Art dürften damit ein Ende finden. Der Tarif soll wieder eine gewisse Allgemeinverbindlichkeit erhalten, während er bisher praktisch nur für die Festbesoldeten gilt. Im einzelnen wird eine Senkung der Einkommensteuer um 15 % erreicht bei einer Einengung des Progressionsspielraumes von 10-95 % auf 9-80 %, bzw. 70 %. Die unteren Einkommen unter 5.000 DM haben eine höhere Ermässigung als 15 %. Die Freibeträge für die Ehefrau werden von 600 DM auf 800 DM und für das dritte und jedes weitere Kind von 600 DM auf 840 DM erhöht. Der allgemeine Freibetrag ist von 750 DM auf 800 DM heraufgesetzt worden. Wenn man für die nächste Zeit mit einer annähernden Konstanz des Preisniveaus rechnet, dürften faktisch und psychologisch bedingt wesentliche Nachfrageanregungen davon ausgehen und die Voraussetzungen für die Mengenkongunktur wesentlich gesteigert werden.

Die Kehrseite des Steuerausfalls wird zunächst die Gleichgewichtstendenzen nicht zu stören vermögen. Rechnet man mit einem Steuerausfall für die restlichen 9 Steuermonate in Höhe von 900 Mill. DM und direkten Mehreinnahmen durch Abschaffung der Sondervergünstigungen sowie durch Mehreinnahmen dank erhöhter Wirtschaftstätigkeit, so kann die Netto-Einnahmensenkung im laufenden Finanzjahr mit 650 Mill. DM veranschlagt werden. In etwa dieser Höhe bleibt nur die Ausgabe von Schatzanweisungen, also die Beanspruchung des Geldmarktes, in der Annahme, dass die Steuermehreinnäge dazu ausreichen, diesen kurzfristigen Kredit in angemessener Frist wieder zurückzuzahlen. Im ganzen gesehen dürften also diese Massnahmen geeignet sein, zur Sicherung der wirtschaftlichen Expansion beizutragen, wobei vor allem auch die psychologischen Gesichtspunkte in Rechnung zu stellen sind. Von einer umfangreichen Deficit-spending-Politik allerdings hierbei zu sprechen, wäre angesichts der Grössenordnungen vollkommen unzulässig.

Die deutsche *Aussenwirtschaft* ist absichtlich bisher nicht erwähnt worden, da ihre Probleme nunmehr abschliessend unter spezifisch konjunktur- und wachstumpolitischen Gesichtspunkten behandelt werden sollen. Die Diagnose der gegenwärtigen Zahlungsbilanzsituation hat nämlich den Wissenschaftlichen Beirat beim Bundeswirtschaftsministerium veranlasst, der Regierung Massnahmen vorzuschlagen, die durch die Zahlungsbilanzlage angeregt sind, im Falle ihrer Durchführung aber eine allgemeine Auswirkung auf die Stabilisierung des Wachstums haben sollen. Es zeigt sich nämlich, dass die Bilanz des Zahlungsverkehrs mit dem Ausland schon seit zwei Jahren zu Devisenüberschüssen führt, die allein im Warenhandel im Jahre 1952 + 183 Mill. Dollar ausmachen und in den ersten 6 Monaten von 1953 etwa + 207 Mill. Dollar bereits erreicht haben. Da Säsongründe nicht zwingend dafür sprechen, dass aus diesem Grunde der Aktiv-Saldo in der zweiten Hälfte des Jahres vermindert wird, erscheinen gewisse Gegenmassnahmen geboten. Der Saldo ist relativ besonders gross gegenüber gewissen Verrechnungsländern, absolut am grössten gegenüber der EZU, bei der der kumulative Saldo bis Juni auf 577 Mill. Dollar

aufgelaufen ist. Die Gründe dafür liegen nicht in einer Schrumpfung des Volumens, das bei Ein- und Ausfuhr in den ersten 4 Monaten höher liegt als im Jahresdurchschnitt 1952. Sie sind vielmehr zunächst in einer ständigen Verbesserung der terms of trade seit Mitte 1951 zu suchen, die im April ds. Jrs. ihren Höhepunkt erreicht. Darüber hinaus haben die MSA-Mittel der Vereinigten Staaten und die direkten und indirekten Folgen der Verteidigungsmassnahmen der USA für Westeuropa zu den Devisenüberschüssen, wenn auch nicht immer Dollar-Überschüssen, beigetragen. Diese Devisen-Aktiv-Salden können in gewissen Umfange als Devisenpolster für unvorhergesehene Vorgänge und zur Vorbereitung einer begrenzten Konvertibilität gerechtfertigt werden, wobei freilich nur die „harten“ Devisen voll verwendbar sind. Darüber hinaus zwingen die Aktiv-Salden aber die Passivländer zu Einfuhrbeschränkungen oder Ausfuhrmassnahmen, die im Zeichen der Liberalisierung unerwünscht sind. Für den Gläubiger Deutschland bedeuten sie Kreditgewährung, die im Gegensatz zum normalen Kapitalexport — dank höherer Realverzinsung im Ausland als im Inland — das volkswirtschaftliche Gesamteinkommen aber nicht erhöht, insofern auf die Dauer in diesem Ausmasse nicht gerechtfertigt erscheint. Nach den bisherigen Ausführungen über die Kapitalmarktlage Deutschlands bedarf dieses Urteil wohl kaum weiterer Begründung.

Meinungsverschiedenheiten könnten hinsichtlich der Therapie bestehen. Dabei muss man aber berücksichtigen, dass nichts unternommen werden darf, wodurch eine Schrumpfung des Austauschvolumens herbeigeführt wird. Denn das Ausmass der weltwirtschaftlichen Verflechtung Deutschlands ist eher noch zu gering als zu gross, wenn man seine derzeitige Gebietsstruktur berücksichtigt und Vergleiche etwa mit Grossbritannien anstellt. Den Export zu drosseln, wäre langfristig gesehen daher falsch. Wenn die Industrie sich 1952 eine Exportquote erarbeitet hat, die mit 11,6 % höher als 1936 ist oder wenn die Industriegruppen mit dem höchsten Auslandsumsatz Exportquoten haben, die höher sind als 1936 (Maschinenbau 31 % gegenüber 16 %; Kohlenbergbau 24 % gegenüber 15 %; Eisenindustrie 13 % gegenüber 11 %; Fahrzeugbau 18 % gegenüber 8 %), so ist zu beachten, dass das absolute Exportvolumen wesentlich niedriger liegt als das z.B. Grossbritanniens, dass die Lage bei einigen Exportzweigen wie Kohle und Eisen labil ist und dass z.B. so grosse Exportträger wie die Chemie ihre Quote der Vorkriegszeit noch nicht wieder erreicht haben (1952: 14 % gegenüber 1936: 20 %). Vielleicht kann man sagen, dass eine echte internationale Interessensolidarität am hohen zwischenstaatlichen Güterumsatz vorliegt, gleichgültig, um wen es sich handelt, vorausgesetzt, dass keine diskriminierenden Exportförderungsmassnahmen durchgeführt werden.

Insofern müsste das deutsche Problem durch Steigerung der Einfuhr bis zu einer angemessenen Verminderung des Saldos auch im internationalen Interesse gelöst werden. Da die Liberalisierungsquote seit 1. 4. 53 im ganzen bereits 90 %, bei Fertigwaren 94 %, bei Rohstoffen 98 % und bei Ernährungsgütern 79 % beträgt, ist eine Erhöhung der Quote kein sicheres Mittel der Einfuhrsteigerung,

abgesehen davon, dass sie innenpolitisch — mit Rücksicht auf die Landwirtschaft — schwer durchsetzbar ist. So bleibt nur der Weg einer Erhöhung der binnenländischen Nachfrage durch eine *begrenzte kreditpolitische Expansion*. In Zeiten einer Mengenkonzunktur durch den Käufermarkt scheinen die Gefahren relativ gering. Es wird sogar abzuwarten bleiben, wie weit die Unternehmer überhaupt von den Kreditchancen Gebrauch machen wollen. Da aber von der finanzpolitischen Seite her und aus den sonstigen geschilderten Tendenzen heraus die Wahrscheinlichkeit dafür spricht, dass eine begrenzte und vorsichtige Kreditvolumensteigerung zu einem erhöhten Einfuhrsog führt, scheint dieses Mittel unter den gegebenen Umständen vertretbar und dem Weg einer Lohnerhöhung mit Rücksicht auf den Export überlegen.

Eine Grenze für die freiwillige Verminderung der Gläubigerposition ist im übrigen dadurch gegeben, dass Deutschland schon im Interesse seiner internationalen Kreditwürdigkeit ein Interesse daran hat, seinen Schuldendienst wieder aufzunehmen. Allein das Londoner Schulden-Abkommen hat Forderungen in Höhe von 567 Mill. DM entstehen lassen. Darüber hinaus bestehen sonstige Verpflichtungen. Bei dem Versuch zur Verminderung des Saldos durch Einfuhrsteigerung kann es sich also nur um vorsichtige Anregungen handeln, die nicht etwa zu unbeabsichtigten Wirkungen führen dürfen.

Soweit die entsprechenden Kreditmassnahmen auf einigen Märkten zu Preissteigerungen führen, wird die Exportchance gleichzeitig vermindert und so die Gefahr eines tatsächlichen Exportrückganges heraufbeschworen. Da aus den eben dargelegten Gründen auf keinen Fall ein Interesse an einer Exportvolumen-Schrumpfung besteht, wird bei der Kreditgewährung ein Anreiz zu Rationalisierungsinvestitionen gegeben werden müssen, um so durch Kostendegression das Ausfuhrvolumen nicht nur zu halten, sondern sogar zu erhöhen. Zu derartigen Rationalisierungskrediten besteht umso mehr Anlass, als sich bereits ein Mangel an qualifizierten Arbeitskräften in gewissen Gebieten bemerkbar macht. Darüber hinaus sind so geförderte Kostensenkungen auf marktwirtschaftlicher Ebene geeignet, die Voraussetzungen für den Wegfall exportfördernder Spezialmassnahmen zu schaffen, die seinerzeit vielleicht gerechtfertigt gewesen sein mögen, als die deutsche Gesamtwirtschaft noch wesentlich weiter von ihrem inneren Gleichgewicht entfernt war. Die Konfrontierung der Import- und Exportwirkung einer kreditbedingten Nachfragesteigerung im Inland zeigt jedenfalls, wie wenig diese Therapie gegenüber einer weiteren Erhöhung der Devisenüberschüsse dogmatisch gehandhabt werden darf und wie sehr die deutschen Massnahmen auf dem Hintergrund der weltwirtschaftlichen Lage beurteilt werden müssen. Dahinter steht nur das Bemühen, die stetige Ausweitung der deutschen Wirtschaft in Einklang zu bringen mit dem Ausland, — in der Annahme, dass die marktwirtschaftlich durchgeführte Stabilisierung des Wachstums der deutschen Wirtschaft den besten Beitrag zu einer Stabilisierung der Weltwirtschaft bei steigendem Niveau darstellt.

Suriname sedert de tweede wereldoorlog

De verschillende welvaartsplannen ten behoeve van Suriname, waarmede wij na deze oorlog kennismaakten, en welke sedert 1948 gedeeltelijk tot uitvoering kwamen, kenmerkten zich alle door eenzelfde leidende gedachte: de kwetsbare eenzijdige economie te verbreden tot een meer evenwichtig geheel. Vanaf de tijd der conquistadores hebben alle Caraïbische gebieden aan dit euvel geleden, ook wanneer nieuwe welvaartsbronnen werden aangeboord, daar in dat geval meestal de oude werden verwaarloosd.

De 19e eeuw was in het algemeen een periode van stilstand. Het gehele gebied was een conglomeraat van plantagekolonies, die alle gelijkelijk te lijden hadden van de relatieve kostprijsstijging tegenover Oost-Azië. Daar Nederland geen preferentiële tarieven kende, werd de situatie in Suriname en Curaçao naar verhouding nog slechter dan in de overige Caraïbische landen. Aan het eind van deze eeuw was het vermoeden gewettigd, dat de goud- en balata-industrie aan Suriname een bredere basis zouden geven, doch omstreeks 1920 was deze hoop volkomen verdwenen. Slechts een armelijke plantagekolonie was gebleven, zulks in tegenstelling tot Curaçao, waar de overgebleven plantages verlaten werden ten gunste van de thans nog bloeiende olie-industrie.

Inmiddels was de aanwezigheid van het aluminium-erts bauxiet aangetoond en na een aarzelende start ontwikkelde zich na de wereldcrisis een bloeiend Amerikaans mijnbedrijf te Moengo, welks export de teruglopende plantagelandbouwexport geheel opving. Zo was de situatie in Mei 1940, toen de band met het moederland verbroken werd.

De vraag naar aluminium bereikte een ongekende hoogte, en Suriname kreeg zijn volle deel van deze hausse. Dit had evenwel tot gevolg, dat de plantages vrijwel geheel ontvolkt raakten ten gunste van het mijnbouwgebied en de stad. In 1945 was het vooruitzicht allerminst rooskleurig. De levensstandaard was geweldig gestegen, de landbouwgebieden waren verwaarloosd, en de toekomst van de bauxiet was onzeker. Allerwege werd een afnemende vraag verwacht.

Verbreiding van de economische basis was dus een urgente eis, doch het duurde tot 1949, voordat de eerste feitelijke maatregelen tot uitvoering kwamen. Zowel voor het herstellen van oude als voor het aanboren van nieuwe welvaartsbronnen waren enorme kapitalen nodig, waarvoor bij de particuliere kapitaalmarkt, mede ten gevolge van de geldsanering in Nederland, onmogelijk voldoende aanbod verwacht kon worden, vooral niet omdat de risico's te groot waren. Het is ook gebleken, dat buiten de bauxiet slechts een particuliere investering van betekenis op dit moment rendabel is.

Tot dit doel werden daarom het Welvaartsfonds, de Stichting Machinale Landbouw, het Planbureau en nevenorganisaties gesticht, en in hoofdzaak uit Nederlandse overheidsfondsen gefinancierd. Gedurende enkele jaren zijn nu belangrijke bedragen Suriname binnengevloeid, en het is op dit moment, midden 1953, niet ondienstig, na te gaan, in hoeverre de gestelde doelen bereikt zijn, of kans van slagen hebben.

Een gelukkige omstandigheid deed zich voor, doordat de verwachte teruggang van de bauxietproductie uitbleef. Integendeel steeg de productie steeds verder, hetgeen uit de exportcijfers blijkt. Eerst in dit jaar vond hierin

een stagnatie plaats, welke evenwel niet van ernstige aard bleek te zijn. Vrijwel zonder afwijkingen neemt de bauxiet voor 80 pCt deel aan de totale export.

Bij de totale, enorme, stijging van de export blijken dus ook andere factoren mee te spreken, en in de eerste plaats vallen daarbij de verschillende houtposten op. Nadat het zijn oog op Suriname had laten vallen, zette het Bruynzeelconcern met grote voortvarendheid achtereenvolgens een zagerij, een triplexfabriek en thans ook een vloerenfabriek op. Vrijwel alleen hieraan is het te danken, dat de export van hout en houtproducten sedert 1946 een hoge vlucht nam.

Blijft dus slechts rond 10 pCt der export voor alle overige producten. Hoewel dit inderdaad geen grote rol speelt, zijn hieruit voor de toekomst enige lichtpunten te distilleren. In de eerste plaats de rijst.

TABEL I

Uitvoer Suriname

(in Sf 1.000)

	1900	1920	1939	1948	1952
Agrarische producten	3.744	4.833	1.457	2.329	4.277
w.v. rijst	—	—	381	448	2.553
Bosproducten	584	1.894	522	1.934	5.019
w.v. ruw hout	83	241	85	1.203	1.428
triplex	—	—	—	—	2.840
Mijnbouwproducten	1.196	707	5.863	23.028	36.449
w.v. bauxiet	—	—	5.294	21.901	36.449
goud	1.196	707	569	1.127	—
Diversen	17	43	57	90	107
w.v. textiel	—	—	—	—	49
Totaal export	5.541	7.477	7.899	27.381	45.852
Totaal import	6.167	13.718	7.882	36.172	56.465
	Eerste kwartaal 1952		Eerste kwartaal 1953		
Totaal export	9.974		10.243		
Totaal import	13.097		16.438		

Na de grote crisis van 1930 zocht Nederland allerwege plaatsingsmogelijkheden voor het grote aantal werklozen, en hoofdzakelijk daarom werd van overheidswege steun verleend aan de onderzoekingen in het district Nickerie inzake de bestaansmogelijkheid van boerenbedrijven voor Nederlandse emigranten. Ook de landhonger in Nederland sprak hier een flink woord mee. Bij het uitbreken van de oorlog was juist het voorlopige rapport Boonacker-Van Dijk in dezen gereed, doch de uitvoering moest blijven wachten tot het contact met Nederland hersteld was.

Inmiddels was de mechanisatie van de landbouw dermate veranderd, dat tot een hervatting van de proefnemingen besloten moest worden. Dit is door het Welvaartsfonds en de Stichting Machinale Landbouw krachtig ter hand genomen. Hoewel het voornaamste productieproject te Wageningen nog lang niet volledig in exploitatie is, kan geconstateerd worden, dat de resultaten tot op heden gunstig zijn en de verwachtingen niet minder. Ook de bestaande kleine landbouw profiteerde van de onderzoeken, vooral op selectiegebied. De export is sprongsgewijze stijgende en mede door het gedeeltelijk uitvallen van Zuidoost-Azië zien de exportmogelijkheden voor de eerstkomende jaren er zeer gunstig uit.

De hoge verwachtingen, die men voor de citrusexport koesterde, zijn slechts ten dele in vervulling gegaan. In dit product, wat overall als een betrekkelijk luxe artikel wordt getaxeerd, is een grote concurrentie. Ook

slaagde men er tot heden niet in, een variëteit van de hoogste prijsklasse te kweken, waardoor ondanks de preferentie bij de invoer in Nederland grote partijen onverkocht bleven. Ter verbetering van de kwaliteit werd een Citruscentrale opgericht, die tot doel had, alle export van grote en kleine landbouw te reguleren en de verpakking te mechaniseren. In kwekerskringen mocht zij evenwel geen onverdeelde steun vinden, mede waardoor een financieel succes tot heden uitbleef. Ook de sapverwerking beantwoordde niet aan de verwachtingen. Een met steun van het Welvaartsfonds opgericht particulier bedrijf werd inmiddels geliquideerd.

Anderzijds werd aandacht besteed aan de ontwikkeling van de productie van importvervangende voedingsmiddelen, waarbij het vet- en eiwittekort zich het duidelijkst demonstreerden. Op dit gebied zijn de proefnemingen nog niet in uitvoeringsstadium. Dank zij een proefvisserij aan de Copenname daalde de visprijs te Paramaribo reeds belangrijk. De groots opgezette particuliere sojaproduktieonderneming bleek niet aan de aanvankelijke verwachtingen te beantwoorden, en wordt thans op verkleinde schaal voortgezet. Daarnaast zijn selectie- en productieproeven in volle gang. Voorshands zullen de proefbedrijven te Lelydorp (kleine landbouw op slechte grond) en Slootwijk (grote landbouw op oude plantagegrond) slechts van lokaal belang blijven, zodat zij op de algemene economische ontwikkeling weinig invloed uitoefenen.

In een land met weinig grondstoffen en dure aanvoer zal een verwerkende industrie het nimmer gemakkelijk hebben. Daarom is het opmerkelijk, dat twee jonge confectiefabrieken het zonder tariefsteun hebben kunnen bolwerken, en dat zij thans reeds het exportstadium hebben bereikt. De totale exportwaarde is nog wel gering, doch relatief is dit resultaat belangrijk te noemen.

Met de snelle ontwikkeling van de mijnbouw en houtindustrie werd natuurlijk het monetaire evenwicht sterk aangetast. Hoewel Suriname niet zoals het moederland devalueerde, traden duidelijk inflationaire verschijnselen op. Ondanks het invoeren van een kredietbeperking in 1952 steeg de circulatie in de eerste zes maanden van 1953 wederom met ruim 10 pCt. Sedert geruime tijd wordt geen goud meer geëxporteerd ten gevolge van de grote behoefte aan monetair goud. De goudaanvoer beliep in 1951: 202 kg, in 1952: 191 kg. De totale goudproductie toont weinig wijziging en het ziet er niet naar uit, dat binnenkort tot uitbreiding wordt overgegaan. (Evenmin kan een spoedige grote productie van andere delfstoffen als diamant, kyaniet of steenkool verwacht worden).

De cijfers van De Surinaamsche Bank geven een beeld van steeds verdere expansie, ondanks de kredietbeperking, en hoewel er sedert de oorlog twee nieuwe midden-grote kredietgevers zijn opgetreden, is de uitbreiding van het kredietvolume in totaal niet zo zorgwekkend als door sommigen in Nederland wordt gevreesd. Evenwel blijft een nauwlettend toezien door de bevoegde autoriteiten geboden.

TABEL II

De Surinaamsche Bank		weekstaten per	
in Sf 1.000		27-12-1952	3-7-1953
Chartaal geld	11.844	12.669	
Giraal geld	10.765	12.624	
Totaal (afgerond)	22.608	25.292	

Van de nieuwe kredietgevers speelt de op instigatie van het Welvaartsfonds gestichte Surinaamse Volks-

credietbank een belangrijke rol. In de eerste plaats trok zij een groot deel van het consumptiecrediet tot zich, waardoor dit beter controleerbaar werd en veel voorkomende woekerpraktijken onmogelijk gemaakt werden. Verder verleende zij belangrijke steun aan de kleine landbouw en de woningbouw, welke zich hierdoor aanmerkelijk sneller konden ontwikkelen dan zonder dit, uiteraard lange, krediet.

TABEL III

Surinaamse Volkscredietbank
(uitstaande leningen per ultimo 1952 in Sf 1.000)

Credieten aan landbouwers	213
vissers	23
Bouwcredieten	1.247
Andere credieten (meest consumptief)	1.683
Totaal verstrekt	3.166

Tot heden is het beschikbare statistische materiaal onvoldoende geweest, om vooral de buitenstaander een juist beeld van de situatie in Suriname te geven¹⁾. Het Statistiebureau werkte volgens verouderde principes; gegevens over de volkstelling 1950 zijn nog steeds niet gepubliceerd en het budgetonderzoek 1952 publiceerde alleen voorlopige cijfers in het Suriname-tentoonstellingsgebouw. Dit jaar zal evenwel een grote reorganisatie worden doorgevoerd, zodat in de toekomst duidelijker materiaal verwacht kan worden.

Het overzicht van de verstrekte leningen van de Volkscredietbank zal in het binnenkort te verwachten jaarverslag 1952 worden verwerkt, en de cijfers van het budgetonderzoek zijn die van de tentoonstelling. Op deze tentoonstelling viel eveneens een ander cijfer sterk op, en wel van het nationaal inkomen. Dit werd opgegeven als \$ 120 per hoofd per jaar, tegenover een bedrag van \$ 60 in 1948 (onderzoek Caraïbische Commissie). Op een geschatte bevolking van 200.000 zou dit dus thans een nationaal inkomen van Sf 44 mln. uitmaken. In verhouding tot de import- en productiecijfers lijkt dit wel te laag genomen.

TABEL IV

Postspaarbank

in Sf 1.000	1951	1952
Inleg	2.832	3.062
Retour	2.592	2.810

TABEL V

Budgetonderzoek 1952
(in procenten der uitgaven)

	Voeding Dranken	Woning Water	Licht Stook	Kleding Schoenen	Diversen
Paramaribo Districten	54,1 54,0	8,2 3,6	6,1 4,7	12,4 13,2	19,2 24,5
Creolen	55,6	7,1	5,7	11,9	19,7
Hindustanen	52,8	4,2	4,6	13,5	24,9
Indonesiërs	52,2	2,5	5,8	14,8	24,7
Algemeen	53,9 ¹⁾	5,2	5,3	13,0	22,6

¹⁾ Dit zal een „Schönheitsfehler“ van de voorlopige cijfers zijn.

Zoals vanzelf spreekt zijn de budgetcijfers allerminst vergelijkbaar met de Nederlandse statistieken. Zij zullen pas werkelijk waarde krijgen, wanneer het budgetonderzoek met regelmatige intervallen herhaald wordt. De woningfactor is in een tropisch land van minder belang dan in meer gematigde streken. De betrekkelijk grote uitgaven voor kleding en diversen duiden op een zekere welstand, temeer, daar de belastingen aanmerkelijk lager zijn dan in Nederland.

Opmerkelijk zijn de verschillen bij het onderscheid naar landaard. De conclusie, dat de Hindustanen

¹⁾ De in dit artikel vermelde cijfers werden in hoofdzaak aan het Gouvernementsadvertentieblad ontleend, waarbij de vooroorlogse vergelijkingsbedragen uit diverse publicaties werden overgenomen.

en Indonesiërs het beter hebben dan de Creolen, lijkt niet ongerechtvaardigd. Een onderzoek naar de beroepen zou hier zeer verhelderend werken. Een feit is het in ieder geval, dat de Hindustanen absoluut en relatief economisch sterker zijn geworden sedert de laatste oorlog. Hun spaarzin is hieraan zeker niet vreemd. Hoewel geen cijfers hierover beschikbaar zijn, kan worden aangenomen, dat grote waarden aan grond- en huizenbezit in hun handen zijn overgegaan, terwijl zij in de kleinindustrie en markthandel een leidende rol beginnen te spelen²⁾. Van de Indonesiërs wordt moeilijker iets te zeggen, daar zij minder op de voorgrond treden en er evenmin cijfers beschikbaar zijn. Vooral sedert 1948 beginnen de Europeanen ook een bevolkingsgroep te vormen. Waren zij vroeger vrijwel uitsluitend ambtenaar of administrateur in tijdelijke dienst, thans vindt men hen in allerlei middenstandsbedrijven, zowel in handel en landbouw als ambacht.

Resumerend kunnen wij constateren, dat tegen de aanvankelijke verwachtingen in, de bauxietindustrie zich verder uitbreidde, en dat deze, weinig stabiele, basis nog steeds de belangrijkste voor Suriname's welvaart is, dat daarnaast twee secundaire bestaansbronnen, hout en rijst, hiertoe belangrijk verder bijdroegen, en dat de plantagelandbouw zich niet wist te herstellen. Daar de hoofdbestaansbronnen geheel uit marktproducten bestaan en grotendeels in overzeese handen zijn, blijft de welvaartsbasis smal en onzeker, zodat verdere uitbreiding van de bestaansmogelijkheden zeker geboden is, waarbij echter een aanmerkelijk versterkte immigratie onontbeerlijk is. Voor de uitvoering van de thans geprojecteerde plannen zullen grote bedragen nodig zijn, welke geheel overzee worden moeten gezocht. Indien de kapitaalmarkt hiertoe niet bereid gevonden wordt, zal Suriname's welvaart volledig afhankelijk blijven van de vraag naar aluminium.

Paramaribo, Juli 1953.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps.D.

²⁾ Zie hiervoor o.a.: G. J. Kruijer: Suriname en zijn buurlanden, Meppel 1951.

LONDON LETTER

Do you remember that last month I was more than a trifle puzzled by the mystery of currency circulation? I noted that the currency circulation of some £ 1,467 millions was roughly equal to £ 30 per head of the population, man, woman and child. Since I made that simple yet astounding calculation I have tried it out on a number of people; the reactions have followed a well-defined pattern of first expressing the belief that this is not exorbitant, then confessing that the sum seems large, later telling stories of hoards under the bed, and finally ending up with as puzzled an expression as myself. This month's instalment to puzzle corner is to relate this currency circulation figure to the total turnover in retail and service trade establishments as disclosed by the first part of the full report on the Census of Distribution. But before we do that we must go back to the currency in circulation in 1950, for it is the year to which the Census of Distribution relates. As a first approximation, the figure of £ 1,255 millions for the year can be compared with a turnover of £ 5,823 millions, in other words there is enough currency in circulation to support the whole of the retail and service trades for nearly three months. Now this trade figure published by the Census of Distribution Office does not cover all forms of spending by the public; cinemas and theatres have been excluded, and in 1950,

£ 177 millions were spent, according to the Central Statistical Office, on entertainment. Travel is perhaps an even more important element which has been omitted; this item accounted for £ 345 millions in 1950. And rent, often paid in cash, must also be reckoned in; the 1950 figure for this item was £ 677 millions. If these three items are added to the Census total, a grand aggregate of approximately £ 7,000 millions is reached. Such a figure would certainly flatter the amount of retail trade and services which are conducted in cash, but if such a figure could be substantiated, it would mean that the currency would be enough to support two months' trade, without the currency being used a second time. This puzzles me more than ever.

I want to compare some of the figures issued by the Census of Distribution Office with another set of statistics. The Census authorities estimate that the amount of money spent on groceries such as butter, bacon, eggs, tea, sugar and biscuits, amounted to £ 1,170.7 millions. This is the highest figure for any group; the next highest is recorded by „other food retailers” such as butchers, bakers, dairymen (who are chiefly sellers of milk) and greengrocers; the relevant turnover is £ 917 millions. The total of these two food groups comes to almost £ 2,100 millions, or only about 80% of the amount which the Government statistician estimated had been spent on food in that year. However, we will let that discrepancy pass. What I want to do is to examine in rough and ready fashion how important a share of the food trade is in the hands of the co-operative stores. It would be misleading to say that the co-operative stores. It would be misleading to say that the co-operatives are confined to the food trade; you can buy anything from a baby's layette to providing the last solemn decencies for the departed, but the main strength of the co-operative stores is in the food business. These stores had a total sales account of £ 600 millions in 1950; some allowance has to be made for the inclusion in that sum for sales which were not for food. After making such an allowance, it will be seen that the co-operatives have less than one-third of the total amount. It can be argued that this is an important share of the food trade, and that this form of competition is bringing a discipline to an essential part of the nation's life. The share in the food trade seems to be smaller than would be expected in view of some of the other information released by the Chief Registrar of Friendly Societies. The total membership for 1950 is given as 10½ millions; and this must mean a very high proportion of those who buy food each week. Only one member of a family need be a member for the „divi” to be payable; the „divi” is a sort of sharing amongst members of what would be called profits in other concerns. The average sale per member was only in the region of £ 60 in 1950, yet the Census suggests that £ 40 per head was spent on food. If the £ 60 is reduced to eliminate non-food sales, and if the £ 40 is grossed up to form an average for a family unit, the difference is marked. Some part of the explanation lies in the fact that the co-operatives are unlikely to sell such foods as oysters, game and similar expensive delicacies. Yet when all has been said and done, it appears that the average member of the co-operative stores takes only a part of his food requirements from the shop which he owns in common with other members. In a period such as 1950, rationing and allocation of quotas were probably inducing many housewives to keep well in with the private enterprise foodstore instead of following blindly the economic inducement of the „divi”.

This divided loyalty of the co-operative's owner-customers is, however, a long standing problem which worries the movement's leaders no end.

We ought to leave this fascinating subject of money and shopping for the dark mysteries of coal. During the first 33 weeks of the present year the output of coal has been 138.7 million tons, and consumption, because of high industrial productivity, has been 140.5 million tons. Obviously this cannot go on indefinitely. The situation seems to be worse if a glance is cast at the corresponding period of a year ago: then, output was 140.9 million tons and consumption only 137.3 million tons, leaving a surplus of 3.6 million tons. Two reasons account in the main for the change from a surplus of 3.6 million tons to a deficit of 1.8 million tons. As hinted above, productivity in this country is showing a welcome increase with a consequent expansion in demand for coal. The output has been reduced because the miners have been granted, a larger number of holidays than previously. The holiday season is now virtually over, and some of those who earlier were forecasting doom and disaster are now recording that the total coal output in the latest week exceeded the amount produced in the corresponding week of last year. From now on, the elimination of the main cause of the decline in output will make the picture look more reassuring, though any expansion in output will need to be larger than the additional demand, if all is to be well. From next week, the miners will resume the voluntary working of Saturday mornings and this factor can exercise a great influence we hope for good on the coal budget.

Coal stocks, the other essential ingredient in this recipe, stood at 15.5 million tons at August 22, and more weeks of stocking up can be expected before the winter forces us, squirrel-like, to use up carefully-husbanded stocks. In relation to consumption, coal stocks are not very large, but they are probably large enough to see us through the winter, unless it is a very severe one and unless the wide distribution of stocks is upset for any cause. Coal at the pit-head is, in an emergency, of little more use than coal underground; it is needed as every first-year student knows, at the point of consumption. It was that mal-distribution of stocks which brought about the 1947 crisis, and only a very long severe spell could bring the nation to that position again. I still believe that we shall get by, though I would be happier. — and so would the coal chiefs — if stocks were higher and if productivity in the mines were keeping pace with increases in industrial output.

London, Sep. 2, 1953.

HENRY HAKE.

INGEZONDEN STUK

De uitbreiding van de wereldtankvloot

De heer C. Vermey te Rotterdam schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 5 Augustus jl. wijdt de heer J. A. P. van Wijck enkele beschouwingen aan de uitbreiding der wereldtankvloot naar aanleiding van een zinsnede in het jaarverslag der Nederlandsche Reedersvereniging, luidend: „Of de consumptie van olieproducten gelijke tred zal houden met deze snelle uitbreiding van de vloot, is een vraag, die men zich voor de eerstkomende jaren met bezorgdheid kan stellen”.

Ofschoon in het algemeen de opmerkingen van de heer Van Wijck juist zijn, zou ik bij zijn betoog en met name

naar aanleiding der door hem hierboven geciteerde conclusie in het jaarverslag der Reedersvereniging geoeffende critiek enkele kanttekeningen willen maken.

Met de heer Van Wijck ben ik van mening dat men bij een beschouwing over de uitbreiding van de wereldtankvloot met meer factoren rekening moet houden dan *alleen* met de toeneming van de consumptie van olieproducten. Schrijvers stelling dat in een gebied waar ruwe olie in voldoende hoeveelheid gewonnen, geraffineerd en via pijpleidingen naar de belangrijke consumptiecentra wordt vervoerd zodat daar de toeneming der consumptie van olieproducten geen enkele invloed op de omvang der wereldtankvloot uitoefent en zijn verwijzing in dit verband naar de Verenigde Staten waar, aldus de heer Van Wijck, dit o.a. zeer sterk spreekt, wekt ten onrechte de indruk dat ook daar te lande een stijgend verbruik geen invloed op de behoefte aan tank-tonnage cq. op de omvang der wereldtankvloot zou hebben. Indien schrijver dit inderdaad bedoeld heeft te zeggen, moet ik hem tegenspreken. De Verenigde Staten toch streven er kennelijk naar de in de bodem aanwezige reserves zoveel mogelijk te sparen en in de constant toenemende vraag, die thans meer dan 60 pCt van het verbruik in de zg. vrije landen bedraagt, door aanvoer van elders te voorzien.

In 1946 voerden de Verenigde Staten slechts 400 barrels per dag uit het Midden-Oosten aan; verleden jaar was de Amerikaanse invoer van ruwe olie uit het Midden-Oosten tot gemiddeld 154.000 barrels per dag gestegen, terwijl medio 1953 de aanvoer uit het Midden-Oosten 228.500 barrels per dag, bij een totale invoer van ruwe olie in de Verenigde Staten van 628.000 barrels per dag, bedroeg. Hieruit blijkt toch wel duidelijk de invloed van het stijgend Amerikaans verbruik, dat tot aanzienlijk groter aanvoer van elders leidt, op de behoefte aan tank-tonnage. Een ander voorbeeld levert Californië dat een viertal jaren geleden een begin maakte met de aanvoer van ruwe olie uit Venezuela en Arabië en thans gemiddeld 50/60.000 barrels per dag importeert. Weliswaar een tijdelijke factor, want met het gereed komen der Trans Mountain pijpleiding van Alberta naar Vancouver B.C. kunnen de raffinaderijen op de Pacific Coast 300.000 barrels per dag uit Alberta aanvoeren, maar eveneens een bewijs dat productiegebieden niet ipso facto „self supporting” zijn en de door schrijver in haar algemeenheid geponeerde stelling tot misverstand aanleiding kan geven.

Het citaat uit het jongste jaarverslag van de Shell Transport and Trading Company Ltd, door de heer Van Wijck aan het slot zijner beschouwing aangehaald, is onvolledig. Als voornaamste oorzaken der daling op de tankvrachtenmarkt, die onmiskenbaar onder een teveel aan ruimte heeft te lijden, noemde Sir Frederick Godber *een verminderd verbruik van petroleumproducten en de grote uitbreiding welke aan de wereldtankvloot is gegeven*. Sir Frederick legt dus een direct verband tussen verbruik en behoefte aan transportgelegenheid.

Ook de stelling „Het zijn niet de reders, die tankschepen laten bouwen, die de toekomst met bezorgdheid tegemoet zullen zien, maar veeleer de eigenaren van verouderde schepen, die door hun on-economische vervoerscapaciteit in de concurrentiestrijd met de moderne super-tankers het onderspit zullen delven”, moet gecommenterd. Het is uiteraard niet voor tegenspraak vatbaar dat de laatstgenoemde categorie die goeddeels de rond 1 miljoen tons opgelegde tankvloot vormt en waarvan het op zijn minst genomen twijfelachtig is of zij ooit weder in actieve dienst komt, de strijd met de moderne tanker niet kan volhouden. Of de reders die tankschepen

tegen de geldende zeer hoge prijzen laten bouwen de toekomst zonder bezorgdheid kunnen tegemoet zien, ook indien zij hetgeen bij een aantal harer in feite het geval is, niet tijdig een langdurig timecharter hebben afgesloten, is een vraag die ik niet zonder meer bevestigend zou durven te beantwoorden. Het zegt toch wel iets dat tot dusver bouwcontracten voor rond 24 tankschepen met een totaal draagvermogen van ca 600.000 tons zijn geannuleerd dan wel gewijzigd in vrachtschepen!

Indien men bedenkt dat, rekening houdend met vertraging in de oplevering, gedurende het tweede halfjaar 1953 tot en met 1957 ruwweg 13,5 miljoen tons nieuwe tankschepen aan de bestaande vloot zullen worden toegevoegd, dan zullen, wil het evenwicht tussen vraag en aanbod worden hersteld, in zeer hoog tempo oudere en niet langer economische schepen voor sloop moeten worden verkocht. De invloed hiervan op de schrootprijzen, die sedert het eind van het vorig jaar met de helft zijn gedaald, mag niet onderschat worden!

Ik moge ten slotte nog wijzen op de prognose van de firma John I. Jacobs, zeer belangrijke tankbevrachtingsmakelaars te Londen: „Over the next three years it would seem that the surplus of tankers is going to exceed estimated increases in oil consumption (alweder een direct verband!). On this basis the outlook for owners is singularly devoid of optimism”.

In het licht van het voorgaande kan, dunkt mij, de gewraakte zinsnede in het jaarverslag der Reedersvereniging geen ernstige critiek ontmoeten, al zijn de beschouwingen van de heer Van Wijck op zichzelf nuttig en grosso modo juist.

BOEKBESPREKINGEN

Dr J. W. G. Offergeld, De ontwikkeling van het pond sterling als internationale valuta, W. Bergmans, Tilburg 1953, 260 blz., f 7,90.

Met dit boek is thans ook de Nederlandse economische literatuur verrijkt met een goed, helder geschreven, chronologisch overzicht van de lotgevallen van het pond sterling sinds de laatste wereldoorlog. Nuttige tabellarijke overzichten illustreren het betoog. Na twee inleidende hoofdstukken over de vooroorlogse vorming van het sterling area en de monetaire problemen tijdens de tweede wereldoorlog, behandelen de volgende hoofdstukken achtereenvolgens de Engels-Amerikaanse leningsovereenkomst, de devaluatie van het pond sterling en het pond sterling en de defensie-economie. Ten slotte geeft de schrijver een korte toekomstbeschouwing.

Het betoog, dat de feiten op de voet volgt, is in het algemeen gegroepeerd om de drie sterlingcrises, resp. in 1947, 1949 en 1951/1952. Enige achtergrondbeschouwingen zijn wel aanwezig, met name een beschouwing over het mogelijke effect van een conjunctuurterugslag in de Verenigde Staten en een beschouwing over de positie der grondstoffenmarkten, doch deze moesten uiteraard beperkt worden gehouden, teneinde de omvang van het boek te beperken.

Hoe lofwaardig deze zelfbeperking van de schrijver ook is, toch heeft het betoog wel een erg feitelijk karakter en laat schrijver m.i. wat weinig licht vallen op de beleidsproblematiek. Het voeren van Englands monetaire politiek, gericht op het gezond houden van het pond sterling en geleidelijk herstel van de convertibiliteit, is een uiterst gecompliceerde taak. Dit is mede gevolg van het feit, dat de positie van het pond niet alleen door de financieel-

economische politiek in Engeland wordt bepaald, maar tevens door de politiek in de Dominions, welke bij het sterling area zijn aangesloten en ten aanzien waarvan de Engelse Regering geen enkele formele zeggenschap heeft. Hierin moet worden voorzien — en dit geschiedt ook in toenemende mate — door regelmatig overleg tussen de betrokken ministers dier landen, waarbij deze worden voorgelicht en geassisteerd door een klein, enkele jaren geleden opgericht, geleidelijk belangrijker wordend ambtelijk apparaat. Multilateraal overleg neemt hier dus steeds meer de plaats in van wat vroeger tot de uitsluitende competentie hoorde van de Bank of England en de Treasury. Mede doordat Engeland de gezamenlijke goudreserves beheert, speelt dit land in dit overleg uiteraard nog een preponderante rol.

Hier rijst niet alleen een economisch, maar ook een internationaal politiek vraagstuk voor Engeland, dat van groot belang is bij het bepalen van het monetair en financieel-economisch beleid. Een analyse van dit beleidsaspect zou het betoog zeker wat meer diepte hebben kunnen geven.

Over het wisselkoersvraagstuk geeft de schrijver enkele verstandige beschouwingen. Wel overtuigend-zet hij de onjuistheid uiteen van de devaluatiedrang in 1947 en het revaluatiestreven in 1951. Van een zwevende wisselkoers voor het pond is schrijver bepaald geen voorstander.

In zijn slothoofdstuk „Toekomstbeschouwingen” betoogt de schrijver allereerst, dat een uiteenvallen van het sterlinggebied voorshands niet behoeft te worden verwacht; een conclusie, welke, gegeven het grote politieke en economische belang dat Engeland aan deze groepering hecht, realistisch voorkomt. Engeland zal zeker bereid zijn hiervoor de nodige offers te brengen, zoals het ook in de afgelopen jaren reeds heeft gedaan. Zo werd sinds 1945 voor bijna £ 1.000 mln kapitaal naar de Dominions geëxporteerd! Bovendien hebben de Dominions in het algemeen meer dollars uit de gemeenschappelijke pool ontvangen dan zij er in hebben gestort. Zolang het sterling area de Dominions de mogelijkheid biedt kapitaal en wat extra dollars te verkrijgen, zal de constructie van het sterlinggebied ook wel niet uit elkaar vallen.

Het tweede vraagstuk dat schrijver in zijn slothoofdstuk bespreekt, is de kans op een herstel van de convertibiliteit. Schrijver acht deze onder de huidige omstandigheden onmogelijk, terwijl ook een vergroting van de kansen op dit herstel van de convertibiliteit in de komende jaren z.i. niet mag worden verwacht. Dit lijkt een sombere en wat al te categorische conclusie. In de eerste plaats rijst de vraag wat hier onder de convertibiliteit moet worden verstaan. De huidige Engelse plannen naar welker verwezenlijking de Regering bedaard vasthoudend en met wel enig resultaat streeft, verstaan onder convertibiliteit de mogelijkheid, dat uitsluitend de niet-ingezetenen hun in het lopende verkeer verdiende ponden zonder meer in dollars mogen omzetten. Of de schrijver eenzelfde opzet in het hoofd heeft, blijkt niet duidelijk.

Voorts blijkt de schrijver zijn conclusie te baseren op de veronderstelling dat, bij een herstel der convertibiliteit, de niet-sterlinglanden van hun pondenontvangsten ad circa £ 3.000 mln per jaar, £ 500 mln zullen aanwenden voor de omzetting in dollars. Zulks veronderstelt niet alleen een groot dollartekort dezer landen, doch tevens de mogelijkheid van het kweken van een overeenkomstig pondensurplus. Indien men bedenkt dat van een dergelijk pondensurplus het laatste jaar geen sprake is geweest en bovendien het dollartekort van West-Europa op de lopende rekening het laatste jaar niet meer dan ca \$ 200 mln

heeft bedragen, verliezen deze cijfermatige bespiegelingen van de schrijver wel veel van hun kracht. De daarop gebouwde conclusie lijkt dan ook wat wild. In dit verband zij er trouwens aan herinnerd, dat de Engelse convertibiliteitsplannen gebaseerd zijn en ook uitdrukkelijk afhankelijk worden gesteld van een zodanige liberale Amerikaanse politiek, dat de Amerikaanse betalingsbalans ongeveer in evenwicht komt en blijft. President Eisenhower ziet de noodzaak hiervan zeker in en ondanks de houding van het huidige congres, behoeft de hoop hierop nog geenszins te worden opgegeven.

Hoewel ik dus meen, dat een wat meer genuanceerde en voorzichtiger gestelde slotbeschouwing de voorkeur zou hebben verdiend, doet dit alles geen afbreuk aan de waarde van het historische deel van het boek.

's-Gravenhage.

Dr J. KYMMELL.

The Economic Development of Nicaragua. Report by a Mission of the International Bank for Reconstruction and Development. The Johns Hopkins Press, Baltimore, Ver. Staten, 1953, 424 blz., \$5.

Er zullen waarschijnlijk weinig Nederlanders in staat zijn, zonder enige aarzeling de republiek Nicaragua op de wereldkaart aan te wijzen; de naam van dit land klinkt slechts aardrijkskundigen en philatelisten vertrouwd in de oren. Nicaragua ligt in Midden-Amerika. Het heeft een oppervlakte van 148.000 km², of ongeveer 4,5 maal die van Nederland. Het inwonertal bedroeg in 1950 1.053.000. Ongeveer 75 pCt hiervan zijn Mestiezen, d.w.z. Indianen met enig Europees — in hoofdzaak Spaans — bloed.

De levensstandaard is in het algemeen laag. De agrarische voortbrenging is van overheersend belang; de ligging in de tropen bepaalt het assortiment van de gekweekte gewassen (koffie, katoen, sesamzaad, suiker, rijst, enz.). De betekenis van de industrie, merendeels huisnijverheid, is niet groot. Een wegnnet, geschikt voor gemotoriseerd verkeer, ontbrak voor 1940 te enen male.

Het nationale inkomen bedroeg in 1951 gemiddeld \$ 155 per hoofd van de bevolking; voor verreweg het grootste deel der bevolking is het jaarinkomen evenwel minder (ongeveer \$ 100), daar naar schatting 25 pCt van het nationale inkomen terecht komt bij ca 1 pCt van de bevolking. Een dergelijke concentratie van een aanzienlijk deel van het nationale inkomen in de handen van slechts enkelen is in Midden- en Zuid-Amerika niet ongewoon.

Op verzoek van de Regering van Nicaragua bezocht een „General Survey Mission” van de Wereldbank dit land, met als voornaamste doel de Regering te adviseren bij het opstellen van een ontwikkelingsplan op lange termijn. De Mission heeft nu een vijfjarenplan ontworpen, waarin aan de verschillende sectoren de volgende bedragen ter investering worden toegedacht:

Totaal der van 1953 t/m 1957 te investeren bedragen

	in duizenden \$	in pCt
Landbouw en veeteelt	27.000	36
Industrie	3.800	5
Verkeer en vervoer	24.665	32
Energie	4.500	6
Gezondheidszorg	12.150	16
Onderwijs	3.875	5
	<hr/>	<hr/>
	75.990	100

Dit plan wordt door de Mission optimaal genoemd; het minimale plan („first priority”) belooft in totaal ca 80 pCt van het bovenstaande. De bruto-investeringen, die thans omstreeks 6 pCt van het nationale inkomen bedragen, zullen bij doorvoering van het minimale programma stijgen tot ongeveer 11 pCt, door het optimale plan tot 14 pCt van het nationale inkomen.

Ongeveer de helft van de te investeren \$ 76 mln is in vreemde valuta benodigd. Door internationale leningen en schenkingen is reeds \$ 14 mln verkregen; de credietwaardigheid van Nicaragua is volgens de Mission zo groot, dat ook het resterende bedrag wel geleend zal kunnen worden. In eigen valuta is vereist een bedrag van 350 mln cordoba, dat in hoofdzaak ten laste van het overheidsbudget zal komen. Dit alles is mogelijk geworden door de grote verbetering van de economische toestand in Nicaragua gedurende de laatste twee jaren: toegenomen export, gestegen monetaire reserves en meerdere interne financiële stabiliteit.

De Mission hoopt, dat door de uitvoering van het plan in de komende vijf jaren een stijging van het reële inkomen per hoofd van de bevolking van 15 pCt bereikt zal worden, rekening houdend met de natuurlijke bevolkingsgroei, en een vergroting van de agrarische en industriële productie met 25 pCt. Dit algemene doel van het ontwikkelingsprogramma — de verbreding en versterking van de economische basis van Nicaragua en de verbetering van de levensomstandigheden — wil men verwezenlijken door de volgende maatregelen te nemen:

1. op het gebied van verkeer en vervoer: de aanleg van een bruikbaar wegnnet en de modernisering van de spoorwegen en de havens. De noodzaak van goede verbindingen en het huidige tekort in dit opzicht zijn beide zo groot, dat ongeveer één-derde deel der investeringen in deze richting zal worden geleid;

2. met betrekking tot de landbouw en veeteelt: vergroting van het aantal koffieplanten met 25 pCt; verbetering van de kwaliteit van de gewassen; ontginning, irrigatie en bodembescherming; uitbreiding van de veeteelt op grote schaal. De Mission is van mening, dat het fokken van vee en de productie van melk, melkproducten, vlees en huiden in de toekomst de belangrijkste welvaartsbron van Nicaragua zal worden. Immigratie van Nederlandse veeboeren wordt in dit verband wenselijk geacht;

3. met betrekking tot de industrie: vestiging van verschillende nieuwe industrieën, met het doel de import te verkleinen en de aanwezige grondstoffen in het land zelf te verwerken. Voorts werd enige aandacht geschonken aan de energievoorziening.

Op het gebied van hygiëne en onderwijs moet nog zeer veel verbeterd worden; de Mission heeft hiervoor wel bedragen uitgetrokken in het ontwikkelingsplan, maar achtte zich niet in staat nauwkeurig aan te geven welke objecten hier de voorkeur verdienen.

Een aanzienlijk deel van het rapport is ten slotte gewijd aan belastingtechnische, administratieve en organisatorische problemen. Het is niet mogelijk al deze onderwerpen de revue te laten passeren; de belangrijkste voorstellen zijn: 1. de vervanging van de zware belasting in de vorm van accijnzen door een inkomstenbelasting, met als gevolg een (wellicht ingrijpende) verandering van de inkomensverdeling en een verhoging van de algemene levensstandaard; 2. reorganisatie van het bankwezen en de oprichting van een centrale bank; 3. reorganisatie van het overheidsapparaat, o.a. het creëren van zelfstandige overheidsbedrijven (spoorwegen, P.T.T.).

Overziet men het gehele ontwikkelingsplan met een kritisch oog, dan moet het oordeel er over ongetwijfeld gunstig luiden. Het rapport is niet geschreven vanuit een opgeblazen optimisme; het geeft blijk van het feit, dat de Mission met beide benen op de grond heeft gestaan. Er wordt met klem gewaarschuwd tegen „facadism”; terecht wordt een goed wegnen getrefteerd boven nieuwe regeringsgebouwen, aanleg en verbetering van een waterleiding boven de modernisering van de telefoon.

Men kan op enkele punten van mening verschillen met de samenstellers van het rapport; men zal ook wel eens de juistheid van een bepaalde conclusie betwijfelen. Maar dit doet aan de waarde van het rapport weinig of niets af, daar deze waarde vooral gelegen is in het wijzen op de grote mogelijkheden, die er voor dit land bestaan. Voor de Regering van Nicaragua, en waarschijnlijk ook voor die van andere Middenamerikaanse landen, is dit rapport een belangrijk hulpmiddel bij het bepalen van de in de komende jaren te volgen economische politiek. Het welslagen van deze politiek zal mede bepalend zijn voor de invloed van het communisme in Midden-Amerika; in dit licht bezien heeft het rapport dan ook een meer dan nationale betekenis.

Rotterdam.

H. LINNEMANN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Ondanks het feit, dat de storting op de nieuwe staatslening op 1 September jl. het overmaken van een bedrag van ca f 340 mln naar het Rijk vereiste, terwijl daarvoor op de liquide middelen der banken reeds een aanmerkelijk beroep was gedaan voor de met de ultimo verband houdende omzetting van giraal in chartaal geld (de bankbiljettencirculatie steeg tussen 24 en 31 Augustus jl. met niet minder dan f 88 mln), vertoonde de geldmarkt geen tekenen van verkrapping en bleven callrente en markt-disconto's ongewijzigd.

Indien men de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 27 Juli en 31 Augustus jl. vergelijkt, dan blijken deviezenaanwas en toeneming van de bankbiljettencirculatie in deze periode even groot te zijn geweest (nl. f 60 mln), zodat uit deze bronnen tezamen genomen de laatste tijd per saldo geen verdere toevloeiing van middelen naar de geldmarkt heeft plaats gevonden. Vergelijkt men de laatst gepubliceerde stand van 's Rijks Kas, nl. die van 22 Augustus met die van 23 Juli, dan blijkt de hoeveelheid uitstaand schatkistpapier tussen deze beide data met f 266 mln te zijn gedaald; het niet beschikbaar stellen van nieuw schatkistpapier door het Rijk in deze periode bij inschrijving zal voor deze daling mede verantwoordelijk zijn geweest. Laatstgenoemd bedrag, dat dus voorstelt de liquide middelen, die bij het aflopen van het schatkistpapier door het Rijk aan de vroegere geldgevers zijn betaald, vormt een groot percentage van de thans i.v.m. de staatslening aan het Rijk te verrichten betalingen. Niet enigerlei „natuurlijke” verruiming van de geldmarkt, maar vnl. de afgiftepoltiek van schatkistpapier van Financiën zelf kan daarom als de hoofdoorzaak van het uitblijven van een verkrapping door de storting op de staatslening worden beschouwd.

De kapitaalmarkt.

De afbrokkeling van het aandelenkoersniveau, welke nu reeds verscheidene weken aanhoudt en die, zoals uit onderstaande tabel blijkt, alle groepen betreft, vond gedurende de verslagweek verdere voortgang. Meer dan door pessimisme over de binnenlandse conjunctuur — de situatie in verschillende bedrijfstakken is thans waarschijnlijk zelfs beter dan een jaar geleden — is deze ontwikkeling beïnvloed door de weinig opgewekte beursstemming in de Verenigde Staten.

Op de obligatiemarkt vielen de afgelopen week weliswaar enige koersverliezen te constateren, maar met een enkele uitzondering bleven deze toch tot fracties van een procent beperkt. Hoezeer de situatie op deze markt het laatste jaar is veranderd realiseert men zich nog eens scherp, nu 4½ pCt obligaties Rotterdam, afkomstig uit een in 1952 afgesloten onderhandse lening, ter beurze werden geïntroduceerd. Voor deze obligaties kwam nl. een koers van 107½ tot stand; zomer 1952 waren institutionele beleggers slechts schoorvoetend bereid 4½ pCt obligaties à 98½ te nemen.

Een aanwijzing, dat het Ministerie van Financiën niet op een spoedige ommekeer van de thans zo ruime obligatiemarktsituatie rekent, is wellicht te vinden in de uitgifte voor de Rijksfondsen van een tweede tranche, groot f 140 mln, van de 3½ pCt Staatslening 1953, welke dus komt naast de f 60 mln, die deze fondsen uit de eerste tranche van in totaal f 400 mln reeds hadden toegewezen gekregen. Het gereserveerd houden van deze gelden — op een rentedragende voorinschrijfrekening bij de Schatkist — met het doel ze te zijner tijd te kunnen aanwenden voor het verzekeren van het succes van in de toekomst te emitteren staatsleningen, wordt zichtbaar niet nodig geacht.

Aand. indexcijfers.	28 Aug. 1953	4 Sept. 1953
Algemeen	156,8	154,7
Industrie	218,2	215,0
Scheepvaart	164,7	162,8
Banken	134,8	134,0
Indon. aand.	56,7	56,0
Aandelen.		
A.K.U.	169	167½
Philips	175%	171%
Unilever	193	189%
H.A.L.	134%	134%
Amsterd. Rubber	93%	92½
H.V.A.	106%	106
Kon. Petroleum	324½	318%
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79%	79 ⁷ / ₁₆
3-3½ pCt. 1947	98 ⁷ / ₁₆	97 ¹³ / ₁₆
3 pCt Invest. cert.	99	98 ¹⁵ / ₁₆
3½ pCt 1951	102 ³ / ₁₆	102%
3 pCt Dollarlening	95 ¹⁵ / ₁₆	95 ¹⁵ / ₁₆
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101%	101%
3½ pCt Bataafsche Petr.	101%	101%
3½ pCt Philips 1948	100 ¹¹ / ₁₆	100%
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	98%	98%

J. C. BREZET

Abonneert U op de E.-S.B.

STATISTIEKEN :

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK

Van 29 Aug. 1953 af

Plaats	Schriftelijk en t.t.	
	Voor deviezenbanken	Voor derden
Brussel	7,5432 — 7,6572	7,532 — 7,661 ¹⁾
Frankfort a/Main	89,80 — 91,157	89,75 — 91,20 ¹⁾
Kopenhagen	54,6045 — 55,4297	54,57 — 55,46 ¹⁾
Lissabon	13,15 — 13,28	13,15 — 13,28
Londen	10,56 — 10,72	10,55 — 10,72 ¹⁾
Montreal (t.t.)	3,834 — 3,854	3,834 — 3,854
Montreal (luchtpost)	3,82 — 3,85	3,82 — 3,85
Montreal (zeepost)	3,82 — 3,85	3,82 — 3,85
New York (t.t.)	3,77 — 3,83	3,761 — 3,831 ¹⁾
Oslo	53,05 — 53,33	53,05 — 53,33
Parijs	107,76 — 109,389	107,69 — 109,46 ¹⁾
Praag	52,62 — 52,94	52,62 — 52,94
Stockholm	72,9065 — 74,008	72,85 — 74,06 ¹⁾
Zürich („accord” - frs)	86,25 — 87,555	86,20 — 87,60 ¹⁾
Zürich (vrije frs)	86,71 — 87,09	86,71 — 87,09

¹⁾ Minimum aankoop- en maximum verkoopkoers.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾ ²⁾

1948 = 100	1950	1951	1952	30 April 1953	30 Mei 1953	30 Juni 1953
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	122	142	141	142	147	147
dierlijke	103	105	119	105	103	104
totaal	112	122	129	122	124	124
Grondstoffen voor:						
houtwaren	115	172	157	149	148	148
chem. producten	115	145	141	115	115	115
textielwaren	154	193	149	140	141	140
leer- en leerwaren	152	194	127	134	135	135
metaalwaren	112	182	179	157	154	145
papier ³⁾	89	225	149	103	103	102
hulpstoffen	129	157	177	177	179	179
totaal	128	171	166	157	157	155
Afgewerkte prod.:						
glas, aardewerk, enz.	107	125	131	148	148	148
houtwaren	100	110	111	103	103	103
chem. producten	110	137	132	123	122	121
textielwaren	136	166	138	133	133	133
leer- en rubberwaren	123	160	137	135	135	136
papierwaren	107	182	153	131	131	131
metaalwaren	116	147	148	140	139	139
gefabriceerde voed. en genotmiddel.	113	131	134	132	132	132
overige producten	98	131	129	136	137	138
totaal	116	143	135	131	131	131
Algemeen indexcijfer	117	143	140	134	135	134

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

³⁾ In de reeks „grondstoffen voor papier” is papierhout vervangen door houtslip; de cijfers over 1950 hebben resp. betrekking op de maanden September en Juni.

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegoed op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen
23 Juli 1953	35.041	1.973	14.755	16.751	899
30 Juli 1953	35.050	2.087	14.581	17.051	750
6 Aug. 1953	35.050	2.087	14.581	17.051	750
12 Aug. 1953	35.711	1.899	14.701	15.798	690
20 Aug. 1953	35.767	1.643	14.407	15.050	672
27 Aug. 1953	35.767	1.971	14.406	15.553	583

Data	Deel- en pasnunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schätzkist			Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere
			gewone rek.	Ek. Acc. Econ. Sam.w.	Banken in het buitenland			
23 Juli 1953	295	99.816	7	172	403	2.008	1.008	1.020
30 Juli 1953	280	100.706	2	172	420	1.477	692	1.035
6 Aug. 1953	280	100.706	2	172	419	1.477	692	1.034
12 Aug. 1953	292	199.930	6	186	432	1.289	816	1.038
20 Aug. 1953	285	99.236	6	186	428	1.175	279	1.085
27 Aug. 1953	273	99.207	3	190	473	1.400	467	1.071

Bezoek

van 12 tot 27 September 1953 de

8de INTERNATIONALE JAARBEURS VAN GENT

De eerste geteleviseerde Jaarbeurs

... Zij leidt tot voorpoed!

Kon. Ned. Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS
DELAHAYE eind 1948, 4 o.d. k., led. bekl. met. radio etc. In zeer goede staat. Kan elk onderzoek doorstaan. f 3750. Hypotheekfonds, Amsterdam, Rietwikerstr. 70 hs, Tel. 89715.

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfondsen valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
22 Juli 1953	2.162.463	705.337	150.325	620.291	222.198
29 Juli 1953	2.017.327	662.272	155.188	599.054	317.459
5 Aug. 1953	2.017.334	651.609	193.168	616.703	243.581
12 Aug. 1953	1.951.799	624.330	144.815	629.734	396.231
19 Aug. 1953	1.910.658	598.737	167.839	635.531	349.119
26 Aug. 1953	1.910.658	598.738	137.418	643.806	413.849

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfondsen buitenlandse passiva	Rekening courant saldi v/d Reg. v/d Rep. Indon.		Van anderen
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp		
22 Juli 1953	4.871.201	825.594	494.868		1.034.515
29 Juli 1953	4.814.458	729.493	494.868		1.041.755
5 Aug. 1953	4.819.591	794.127	494.868		1.042.174
12 Aug. 1953	4.846.527	703.667	494.868		1.177.749
19 Aug. 1953	4.859.424	713.909	494.868		1.073.995
26 Aug. 1953	4.840.265	731.799	494.868		1.115.215

Muntbiljetten omloop per 22 Juli	Rp. 369.446.972,—
Muntbiljetten omloop per 29 Juli	Rp. 366.081.729,50
Muntbiljetten omloop per 5 Aug.	Rp. 368.171.626,50
Muntbiljetten omloop per 12 Aug.	Rp. 369.945.884,—
Muntbiljetten omloop per 19 Aug.	Rp. 372.320.738,—
Muntbiljetten omloop per 26 Aug.	Rp. 373.857.705,—